evropský sociální fond v ČR
EVROPSKÁ UNIE
OPERAČNÍ PROGRAM LIDSKÉ ZDROJE A ZAMĚSTNANOST
T A Č R
PODPORUJEME VAŠI BUDOUCNOST
www.esfcr.cz

Příloha č. 3.

Průběžné evaluační zprávy programu OMEGA

VÝSLEDKY REŠERŠÍ

OBSAH

3.1 SKLADBA REŠERŠOVANÝCH TÉMAT 3
3.2 VÝSTUPY K RELEVANCI PROGRAMU 5
3.2.1 DÍLČÍ OTÁZKA 1: JE TEMATICKÉ NASTAVENÍ PROGRAMU STÁLE AKTÁLNÍ? 5
3.2.2 DÍLČÍ OTÁZKA 2: MŮŽE PROGRAM OMEGA LÉPE AKTIVOVAT INOVAČNÍ POTENCIÁL SPOLEČENSKÝCH A HUMANITNÍCH VĚD? 24
3.2.3 DÍLČÍ OTÁZKA 3: MŮŽE PROGRAM OMEGA LÉPE PŘISPÍVAT K REALIZACI NÁRODNÍCH A RESORTNÍCH STRATEGICKÝCH DOKUMENTŮ? 27
3.2.4 DÍLČÍ OTÁZKA 4: MŮŽE PROGRAM OMEGA LÉPE PŘISPÍVAT K NAPLŇOVÁNÍ CÍLŮ VAVAI Z NPOV? 30
3.3 VÝSTUPY K EFEKTIVITĚ PROGRAMU 35
3.3.1 DÍLČÍ OTÁZKA 6: JE METODA VÝBĚRU PROJEKTŮ EFEKTIVNÍ? 35
3.3.2 DÍLČÍ OTÁZKA 8: JSOU MNOŽSTVÍ A TYPY UZNÁVANÝCH VÝSLEDKŮ VYHOVUJÍCÍ? 40
3.3.3 DÍLČÍ OTÁZKA 10: JE MOŽNÉ ZVÝŠIT APLIKOVATELNOST VÝSTUPŮ A MAXIMALIZACI DOPADŮ? 41
3.4 SHRNUTÍ KAPITOLY 43

3.1 Skladba rešeršovaných témat

Podrobné rešerše se věnovaly následujícím okruhům:

- **Rešerše zahraničních dobrých praxí v podpoře společenských a humanitních věd**

Cílem rešerše vypracované pod vedením Dr, Marka Havrdy je poskytnout přehled dobrých zahraničních praxí v oblasti podpory společenskovědního a humanitního výzkumu. Tato rešerše se zaměřuje na osm zemí: Velká Británie, Finsko, Norsko, Austrálie, Kanada, Německo, Rakousko a Estonsko. Jako referenční země byly vybrány státy, které se dlouhodobě věnují rozvoji výzkumné politiky a/nebo jsou České republice kulturně a institucionálně blízké. Ze starých členských zemí EU byly zkoumány Velká Británie, Finsko, Německo a Rakousko; z nových zemí EU Estonsko; ze zemí mimo EU pak Norsko, a ze zemí mimo Evropu Kanada a Austrálie. Tato rešerše zkoumá pět témat: Vláda a struktura podpory, Národní a regionální strategie, Programy a zaměření, Univerzity a Infrastruktura.

- **Vymezení k rešerši zpracované Kristinou Kadlečíkovou pro Technologické Centrum AV ČR na téma Aplikovaného společenskovědního výzkumu z března 2008**

Cílem této rešerše vypracované pod vedením Dr. Marka Havrdy je zejména aktualizovat faktické informace o zemích (UK, Německo, Rakousku a Finsko) a případně potvrdit, aktualizovat, či nabídnout nový úhel pohledu na závěry této rešerše z roku 2008. Cílem rešerše není kritika předchozí rešerše, pouze aktualizace uvedených poznatků či zprostředkování jiného pohledu na problematiku. Tento dokument se nevyjadřuje k návaznosti na přípravu národního programu výzkumu zmíněné v rešerši z roku 2008.

- **Rešerše problematiky sociálních inovací**

Účelem rešerše je zjištění, jakou roli hrají sociální inovace pro kvalitu socio-ekonomického života, a zda je tematické nastavení programu vhodné pro podporu tohoto fenoménu, a to i v kontextu potenciálních překryvů s operačními programy. Rešerše předkládá i typy vhodných výzkumných projektů. Součástí této rešerše zpracované týmem Neopas s.r.o. pod vedením Dr. Marka Havrdy jsou definice sociálních inovací a zdůvodnění a obecná doporučení vzhledem k jejich veřejnému financování. Dále následuje přehledem vybraných příkladů sociálních inovací realizovaných ve světě, který je výsledkem rozsáhlého desktop výzkumu.

- **Rešerše národních a resortních strategických dokumentů**

V rešerši doc. Miroslava Hájka byly vybrány všechny cíle VaVaI z NPOV, k jejichž naplňování může přispět VaV spojený s prosazováním té které priority rešeršovaných národních a resortních strategických dokumentů. Aby byla rešerše všeobecně platná, byly vybrány všechny cíle VaVaI z NPOV bez ohledu na přípustnost jejich naplňování v programech TA ČR. (V rešerši se tedy objevují i cíle VaVaI z NPOV z páté a šesté priority – zdravotnický a bezpečnostní výzkum, které lze ovšem operací

v excelovém souboru vyřadit.) Rešerši tak lze pro její komplexnost využít nejen jako podkladový materiál pro vyhodnocení cílení účelové podpory programu OMEGA, ale pro všeobecné potřeby poskytovatele účelové podpory v prostředí VaV.

- **Rešerše Strategie mezinárodní konkurenceschopnosti**

Účelem rešerše je zjištění, zda tematické nastavení programu OMEGA umožňuje podporu výzkumných projektů společenských a humanitních věd pro naplňování Strategie mezinárodní konkurenceschopnosti. Rešerše předkládá i typy vhodných výzkumných projektů. V rámci národních strategických dokumentů byla týmem Neopas s.r.o. pod vedením Dr. Marka Havrdy podrobné rešerši podrobena Strategie mezinárodní konkurenceschopnosti ČR (SMK). Tento strategický materiál byl z ostatních vyňat a podroben bližší rešerši z toho důvodu, že důraz na konkurenceschopnost je pro malou otevřenou ekonomiku, jako je Česká republika, klíčový. Zkoumán byl potenciál aplikovaného výzkumu v oblasti společenských a humanitních věd pro podporu realizace cílů SMK. V této části jsou obsaženy širší možnosti uplatnění aplikovaného výzkumu ve společenských a humanitních vědách v souvislosti s podporou konkurenceschopnosti ČR. Na základě analýzy projektů pro realizaci SMK jsou pak navrženy potenciální konkrétní výzkumné záměry pro podporu SMK.

- **Kreativní ekonomika a kulturních a kreativních odvětví v kontextu společenských a humanitních věd**

Potřeba definice kreativní ekonomiky, resp. kulturních a kreativních odvětví a jejich vztahu k výzkumu podávanému společenskými a humanitními vědami včetně uměnověd byla dána závěry skupinových diskusí (kulatých stolů). Rešerší má být zjištěno, co znamená kreativní ekonomika, resp., kulturní a kreativní odvětví pro českou společnost a zda je nutné změnit tematické nastavení programu OMEGA pro umožnění jejich podpory. V rešerši Marcela Krause bylo čerpáno z informací dodaných PhDr. Evou Žákovou, řešitelkou projektu Mapování kulturních a kreativních průmyslů v ČR a na základě dokumentu Výzkum a vývoj v kulturních a kreativních odvětvích autorů Marcela Krause, Michala Petkova, Zbyňka Růžičky.

- **Definice společenských věd dle kategorií CEP**

Potřeba rešerše toho, jaké obory jsou oslovovány programem OMEGA k výzkumným činnostem a jaké obory společenských a humanitních věd se do inovačních aktivit nezapojují, vzešla ze závěrů skupinových diskusí (kulatých stolů). K identifikaci oborů společenských a humanitních věd bylo v rešerši Marcela Krause využito klasifikace Centrální evidence projektů (CEP), Frascatiho manuálu.

- **Kritéria návrhu výzkumného projektu společenských a humanitních věd**

Jako společná kritéria pro všechny typy návrhů projektů, které mohou řešit společenskovědní nebo humanitní téma, bylo v rešerši Marcela Krause identifikováno šest bodově hodnocených kritérií. Rešerše potvrzují závěry kulatých stolů, že obsah jednotlivých kritérií musí být vždy přizpůsoben jednotlivým cílům projektu.

3.2 Výstupy k Relevanci programu

3.2.1 DÍLČÍ OTÁZKA 1: Je tematické nastavení programu stále aktální?

→ **Otázka: Jaké jsou příklady zahraničních dobrých praxí v tematickém zaměření podobně orientovaných programů?[1]**

Klíčová otázka

Jaké jsou příklady zahraničních dobrých praxí v tematickém zaměření podobně orientovaných programů?

Klíčové sdělení

Tematické zaměření zahraničních programů obdobných programu OMEGA je většinou mezioborové a zaměřené na podporu inovací. Poskytovatelé podpory a další orgány VaV konzultují se zájmovými stranami tematického zaměření programů podpory, přičemž zájem o konzultace bývá oboustranný. Podporovaných témat je mnoho a jsou projektově, nebo institucionálně (popř. infrastrukturně) zaměřené. Společným prvkem zahraničních dobrých praxí je trend k problémově orientovanému výzkumu.

Některá podporovaná témata mají podstatný společenský či humanitní aspekt (UK, Finsko, Německo). Některé programy poskytují podporu také soukromému sektoru na výzkum a vývoj (Finsko, Norsko). Ve Velké Británii a Austrálii je součástí podpory i zaměření na evaluace. Evaluují se jak stávající programy (z hlediska kvality i z hlediska dopadů), tak jsou podporovány i programy zaměřené na rozvoj evaluací.

Příklad dalších podporovaných témat:

Konkrétní projekty (účelové):

- Australský projekt Macquaire University v oboru sociologie se zabývá společenskou soudružností a etnicitou a je financován Australian Research Council. Tento výzkum provádí analýzu společenských atributů různých etnických či regionálních identit a zkoumá, do jaké míry tyto identity hrají roli v moderní multikulturní Austrálii. Výstup tohoto výzkumu je důležitým podkladem jak pro další výzkum, tak veřejnou politiku.[2]

[1] Více viz Příloha č. 10. Podpora aplikovaného společenskovědního a humanitního výzkumu: Dobrá zahraniční praxe. Autor M. Havrda.

[2] http://www.arc.gov.au/pdf/DP14/DP14_Listing_by_State_and_Org.pdf str. 11

- Norský projekt Univerzity vědy a technologií je financován Research Council of Norway a zabývá se etickými a sociálními implikacemi biotechnologií a zkoumá zejména jak správně regulovat biotechnologický a nanotechnologický výzkum (a do jaké míry je to vůbec možné). Vzhledem k tomu, že Norsko je innovation leader v těchto technických oblastech, vytváří tento výzkum určitý mezioborový "risk assesment" a potencionální podklad pro výzkumnou politiku.

Tvorba podkladů pro politiku výzkumu:

- The Research Council of Norway funguje jako poradní orgán Norské vlády v oblasti politiky výzkumu. Na rok 2015 například Council doporučuje zvýšení investice do výzkumu a to především v osmi prioritách: globální oteplování, průmysl a přírodní zdroje, zdravotní péče pro aktivnější život, informační technologie pro otevírání nových možností, investice a inovace, zlepšení hodnoty a dopadu výzkumu, využití infrastruktury a více výhod ze spolupráce s EU.

Výrazně mezioborové výzkumné programy:

- Australské Centre of Excellence for the Dynamics of Language je centrum financované Australskou radou pro výzkum a spolupracuje s univerzitami a institucemi z celého světa (např. Max Planck institutem pro psycholingvistiku nebo University of Hong Kong). Toto centrum pracuje na výzkumu jazyka a to s mezioborovým zaměřením od kulturních aspektů až po efekt nových technologií na jazyk.
- Norský program "Teacher Education as a Part of Multicultural Nation Building: An Interdisciplinary Approach" je mezioborový program, který se snaží vyvinout nový rámec pro vzdělávání učitelů založený na výzkumu. Tento rámec je mezioborový (jak je patrné již z jména programu) a má připravit studenty na moderní multikulturní svět.

Závěr rešerše z roku 2008 o konzultaci tematického zaměření programů podpory se zájmovými stranami lze potvrdit. Snaha o vybudování takového vztahu je patrná jak ze strany státní administrativy (např. rakouská RTI task force nebo zastoupení v norských Research Boards), tak ze strany ostatních zájmových stran (např. kanadská asociace univerzit AUCC nebo podobná australská asociace Innovative Research Universities).

Rozdělení podpory na účelovou (ve smyslu konkrétních projektů) a institucionální, popř. infrastrukturní stále existuje v nějaké formě ve všech zkoumaných zemích. Bohužel je problematické najít přesnější srovnatelná data o tomto rozdělení. Například v Německu je infrastruktura budována velkými výzkumnými institucemi, federálními programy a státními programy, kdežto v Austrálii jsou jednotlivé infrastrukturní programy vedeny jako samostatné projekty (například projekt pro digitalizace a databáze a projekt pro podporu výměny dobrých praxí nespadají pod jeden orgán podporující infrastrukturu, jsou to dva samostatné programy). Problém u tohoto rozdělení je také absence uznávané definice. Například Finsko vidí rozvoj talentu jako investici do lidských zdrojů

a tedy investici obecně do inovativního prostředí,[3] kdežto příklad institucionálního financování v UK (block grant funding) se striktně vztahoval a stále vztahuje na nespecifickou podporu výzkumných institucí.[4]

Dále je možné identifikovat i jiná kritéria pro rozdělní financování: například rozdělení tematické, rozdělení na univerzitní a neuniverzitní, nebo rozdělení na aplikovaný a ne-aplikovaný výzkum. Například ve výzkumu z roku 2008 zmíněno rozdělení na normální (účelové) a institucionální granty britského ESRC , ale je opomenuto, že nejdříve je podpora rozdělena na univerzitní a neuniverzitní (Funding Councils a Research Councils) a poté ještě tematicky (sedm Research Councils). V Rakousku můžeme například vidět rozdělení nejprve na aplikovaný a neaplikovaný výzkum (FFG a FWF) a poté tematicky (podporované oblasti). V Norsku je rozdělení například pouze tematické (čtyři divize pro výzkum) a specifické programy těchto divizí pak mají další specifikace. Z výzkumu je patrné, že většina nástrojů pro podporu výzkumu i většina veřejných soutěží má alespoň tematické (případně oborové) zaměření a současně se jedná buď o projektové, nebo institucionální (popř. infrastrukturní) zaměření. Systém, kterým je cílení zdrojů realizováno, je jiný v každém sledovaném státu.

→ Otázka: Je tematické zaměření programu OMEGA vhodné k podpoře sociálních inovací?[5]

Klíčová otázka

Je tematické zaměření programu OMEGA vhodné k podpoře sociálních inovací?

Klíčové sdělení

Program OMEGA – i s ohledem na minimalizaci duplicit s OPZ – může fenoménu sociálních inovací přispět zaměřením na projekty zabývající se podporou prostředí, které poskytuje vhodné podmínky pro podporu sociálních inovacích v jejich celém „životním cyklu“, umožňuje sdílení informací, multidisciplinární řešení problémů vycházející z poptávky (potřeby) a umožňuje a motivuje aktivní zapojení občanů do řešených problémů. Významné pro sociální inovace jsou schopnost rozpoznání fází životního cyklu sociální inovace a podporou evaluace sociálních inovací prostřednictvím tzv. policy experimentation.

Aby program OMEGA více přispíval k sociálním inovacím, bylo by vhodné jej zaměřit na podporu projektů komplexního mapování společenských problémů, podporou evaluace inovativních řešení, experimentálních přístupů a podporou managementu změny (change managemnt) jako předpokladu šíření inovativních řešení ve společnosti. Sociální inovace se mohou v tomto kontextu tematicky

[3] http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Tiede/tutkimus-_ja_innovaationeuvosto/julkaisut/liitteet/Review2011-2015.pdf

[4] http://www.esrc.ac.uk/funding-and-guidance/funding-opportunities/3672/centres-and-large-grants.aspx

[5] Více viz Příloha č. 8. Sociální inovace a možnosti podpory, autor M. Havrda

zaměřit na oblasti jako (1) vyloučené lokality, bydlení a sociální inkluze (komunitní rozvoj, vztah k lokalitě, destigmatizace apod.); (2) zdraví a stárnutí (prevence chorob a úrazů, prevence přenosu a HIV, přirozené prostředí pro stárnutí, moderní technologie v sociálních službách apod.); (3) vzdělání a mládež (souladu vzdělávání s potřebami moderního trhu práce, zaměstnanost absolventů apod.); (4) životní prostředí (integrace zeleně do městského prostředí, třídění odpadu, obnovitelné zdroje energie apod.) a (5) veřejná správa (cílené úsilí o tvorbu a implementaci sociálních inovací, podpora kapacity veřejné správy vytvářet inovace, podpora dialogu s občany pro společné vyvíjení řešení, podpora sociálních inovací napříč soukromým a neziskovým sektorem).

Zkušenosti ze zahraniční prokazují, že pokud má být veřejná podpora sociálních inovací efektivní, je třeba zajistit podporu sociálních inovací (podobně jako „obyčejných" inovací) v rámci celého inovačního cyklu. Tuto skutečnost by měl vhodně zohlednit každý program či nástroj, který si klade za cíl podporu sociálních inovací. Klíčovou součástí takového programu by tedy kromě definice sociálních inovací měla být zejména jasná definice podporovaných aktivit dle různých fází inovačního cyklu, tak aby se vytvořily vhodné podmínky pro podporu sociálních inovacích v jejich celém „životním cyklu".

Cílená podpora sociálních inovací je nezbytná i z dalších důvodů. Některé současné společenské výzvy se nedaří řešit tradičními přístupy, kdy trh, veřejný a neziskový sektor uspokojují společenskou poptávku. Řada těchto výzev vyžaduje nové způsoby organizace a poskytování veřejných služeb i nové způsoby spolupráce mezi zainteresovanými subjekty. Důležitým aspektem tak je podpora tzv. co-creation veřejné hodnoty, kdy se do vytváření veřejné hodnoty novým způsobem zapojují nejen další subjekty (kromě těch očekávaných – jako škola v oblasti vzdělávání), ale především příjemci či klienti dané veřejné služby.

Sociální inovace je možné definovat (dle definice používané Evropskou komisí) jako vývoj a implementace nových produktů, služeb a modelů za účelem naplňování společenských požadavků a vytváření nových společenských vztahů. Sociální inovace jsou obvykle „sociální" jak z hlediska jejich cíle, tak z hlediska způsobu dosažení. Jinými slovy inovativní mohou být jak výsledky, tak procesy. Sociální inovace se snaží přinášet nová řešení společenských problémů, a tak prospívat společnosti skrz vynalézavost občanů, občanské organizace, místní komunity, a veřejné služby. Sociální inovace poskytují nové příležitosti jak pro soukromý, tak pro veřejný sektor.

Termín sociální inovace popisuje celý proces potřebný k dosažení lepších společenských výsledků:

- Identifikace konkrétního společenského problému
- Vývoj inovativního řešení daného problému
- Implementace a vyhodnocení vyvinutého řešení z hlediska společenských potřeb
- Implementace řešení v dalších regionech či oblastech

Postupy sociální inovace jsou většinou otevřené z hlediska sdílení informací, multidisciplinární v řešení problémů, vycházející z poptávky (potřeby) a ne nabídky, podporující aktivní zapojení občanů a ne diktát expertů, a jsou specifické pro určitou situaci. Důraz je také často kladen na samostatnost a udržitelnost projektů (projekty by měly po implementaci fungovat bez dalších vládních zásahů).

Znamená to, že sociální inovace není „jen“ inovace, ale z hlediska procesu také oblast aplikovaného společenskovědního výzkumu. Na rozdíl od technologických inovací, kde je užíváno tzv. TRL (Technology Readiness Level), není obecně pro sociální inovace aplikován standardní přístup, který by hodnotil úroveň vyspělosti. Podle Evropské komise například fáze životního cyklu sociální inovace dle Young Foundation mohou sloužit jako vodítko pro posouzení vyspělosti dané sociální inovace a usnadnit veřejným subjektů v členských zemích rozhodovat, které sociální inovace by měly být podpořeny i v rámci další fáze. Evaluace sociálních inovací je doporučovaná zejména prostřednictvím policy experimentation. Zejména experimentální design, kdy jedna skupina subjektů využívá inovativních řešení a druhá neinovativních (stávajících řešení), umožňuje porovnání efektů inovativního řešení.

Pro vyšší podporu sociálních inovací v ČR a s přihlédnutím k zamezení duplicit s národními operačními programy (především Operační program Zaměstnanost) je možné na základě provedené analýzy doporučit, aby program Omega umožňoval podporu mj. následujících oblastí:

- Identifikace a mapování společenských problémů a to včetně zapojení stakeholderů a potenciálních cílových skupin či uživatelů.
- Ex-ante a ex-post hodnocení navrhovaných inovativních řešení a to zejména s využitím experimentálních přístupů.
- Výzkum managementu změny (change management) vzhledem k nezbytným předpokladům pro přenositelnost a šíření inovativních řešení.

Program OMEGA – i s ohledem na minimalizaci duplicit s OPZ – může fenoménu sociálních inovací přispět zaměřením na projekty zabývající se podporou prostředí, které umožňuje sdílení informací, multidisciplinární řešení problémů vycházející z poptávky (potřeby) nebo aktivní zapojení občanů do řešení celospolečenských výzev i výzev určitého segmentu společnosti. V tomto kontextu by projekty podpory sociálních inovací měly přispívat především k řešení hlavních společenských výzev. Tematicky se jedná zejména o:

1. **Vyloučené lokality, bydlení a sociální inkluze**

V oblasti komunitního rozvoje se často sociální inovace zaměřují na podporu kvality bydlení a na rozvoj tzv. flexibilní komunity. Flexibilní komunity jsou definované jako komunity schopné řešit nově vzniklé problémy samy, často právě prostřednictvím sociální inovací, bez zásadních vládních zásahů. Veřejná správa tedy hraje pouze podpůrnou roli. V případě, že konkrétní sociální inovace funguje v jednom regionu, veřejný sektor může podporovat šíření takových sociálních inovací a dobrých praktik zejména prostřednictvím cílené podpory dialogu mezi různými regiony či místními komunitami.

Místní rozvoj také úzce souvisí s tzv. problematickými či vyloučenými lokalitami. Sociální inovace se v této obvykle snaží zvýšit atraktivitu dané lokality pro investory a/nebo podpořit motivace nájemníků k dobrému vztahu k jejich budově a k lidem v dané lokalitě. Rozvoj místních komunit a revitalizace bydlení vedou k lepší sociální inkluzi v daném regionu a ke snížení případné

stigmatizace vyloučených lokalit a jejich obyvatel. Další sociální inovace se věnují problematice bezdomovců.

2. Zdraví a stárnutí

V oblasti zdraví se sociální inovace ve vyspělých zemích zaměřují především na stárnutí a lidské zdraví společně s prevencí chorob, kterým je možné předcházet. Sociální inovace se také často zabývají nemocemi jako AIDS či podvýživou dětí.

Sociální inovace v oblasti stárnutí se týkají zkvalitnění péče o seniory a to převážně zajištění a zkvalitnění péče v jejich přirozeném prostředí. Dále se sociální inovace snaží zlepšit samostatnost seniorů skrze inovaci produktů nebo změněný design obytných a veřejných prostor.

V oblasti lidského zdraví a prevence se sociální inovace snaží lépe informovat občany o zdravém způsobu života, zkvalitnit zdravotní služby a zavádět účinné programy prevence nemocí a úrazů. Dále sociální inovace staví na používání moderních technologií ve zdravotnictví a sociálních službách.

3. Vzdělání a mládež

V oblasti vzdělání a mládeže se sociální inovace zaměřují na zvýšení kvality vzdělávání a také na nezaměstnanost absolventů a mladých lidí.

Zlepšení kvality vzdělávání se týká především souladu vzdělávání s potřebami moderního trhu práce. Ve většině případů je stále ve školách aplikována výuka ve stylu "one size fits all" a současně není kladen dostatečně velký důraz na moderní technologie, jejichž používání je kritické pro většinu nově vytvářených pracovních příležitostí.

Snížení nezaměstnanosti mladých lidí se z hlediska sociálních inovací týká převážně lepšího školení a příležitostí pro získání praxe než je tomu doposud. Součástí tohoto procesu je také modernizace vzdělávání, která má za úkol začlenit do osnov vědomosti a dovednosti, jež zvyšují uplatnitelnost absolventů na moderním pracovním trhu.

4. Životní prostředí

V oblasti životního prostředí se sociální inovace nejčastěji zaměřují na integraci parků a zahrad do městského prostředí, na třídění odpadu a na zvýšení udržitelnosti zemědělství. Sociální inovace v této oblasti se také snaží o snížení znečištění nebo o výrobu obnovitelné energie.

5. Veřejná správa

Rostoucí tlak na veřejné finance, způsobený zejména stárnutím populace, vytváří potřebu zvýšit produktivitu veřejných služeb. Stejně jako v privátním sektoru jsou hlavním zdrojem vyšší efektivity i ve veřejném sektoru inovace. V situaci ekonomické stagnace či minimálního růstu nebude možné bez hmatatelného růstu produktivity ve veřejném sektoru zajistit v budoucnu kvalitní služby, které občané požadují. V neposlední řadě je nutné i v oblasti sociálních inovací nezaostávat, podobně jako při implementaci technologických či organizačních inovací v soukromém sektoru, a cíleně získávat praxí

ověřená řešení z celého světa. V této souvislosti je možné mnohé získat v rámci mezinárodní spolupráce a výměny nejlepší praxe.

Veřejný sektor jako takový může podporovat a mít pozitivní dopad na sociální inovace. Podle vedoucího dánské agentury Mindlab Christiana Basona je důležité, aby veřejný sektor:

- Místo náhodně objevených sociálních inovací cíleně usiloval o jejich vytvoření a implementaci.
- Místo řízení lidských zdrojů podporoval kapacitu veřejné správy vytvářet inovace.
- Místo řízení projektů a poskytování služeb umožnil dialog s občany a vytvářel řešení ne pro ně, ale s nimi (co-production).
- Místo administrování veřejných organizací motivoval tvorbu sociálních inovací napříč soukromým a neziskovým sektorem.

Veřejný sektor by se měl stávat prostředníkem pro komunikaci zájmových stran a prostorem kde mohou tyto zájmové strany společně najít řešení. V současné době je veřejný sektor z velké části pouze poskytovatel služeb. Na rozdíl od konkurenčních trhů, ve veřejné politice existují pouze omezené mechanismy, které vytlačují staré a neefektivní postupy a technologie a přispívají k zavádění efektivnějších řešení. Proto veřejný sektor musí aktivně podněcovat a podporovat hledání nových řešení.

→ Otázka: Je tematické zaměření programu OMEGA vhodné k naplňování Strategie mezinárodní konkurenceschopnosti?[6]

Klíčová otázka

Je tematické zaměření programu OMEGA vhodné k naplňování Strategie mezinárodní konkurenceschopnosti?

Klíčové sdělení

Aplikovaný společenskovědní a humanitní výzkum je nezbytný pro úspěšnou realizaci schválené Strategie mezinárodní konkurenceschopnosti ČR. Vzhledem k potřebě zajistit konkurenceschopnost (českých subjektů a potažmo ČR jako celku) jakožto významný dlouhodobý cíl země je nezbytné, aby došlo k nastavení struktury a procesů pro sledování a následné využití inovací nejen v oblastech technologií, ale především v oblastech řízení veřejné správy a realizace veřejných politik. Součástí výzkumu by také mělo být aktivní sledování nově implementovaných nástrojů zejména vzhledem k inovacím ve veřejném sektoru a sociálním inovacím ve státech, které vedou žebříčky mezinárodní konkurenceschopnosti.

Aby program OMEGA lépe přispíval realizaci Strategie mezinárodní konkurenceschopnosti, bylo by vhodné jej zaměřit na podporu projektů ex-ante a ex-post hodnocení veřejných intervencí, především vznik (1) kvalitních rámcových metodik (zejména vzhledem k hodnocení celospolečenských nákladů a užitků) a (2) hodnocení (očekávaných) dopadů dané veřejné intervence v souladu s příslušnou

[6] Více viz Příloha č. 6. Rešerše Strategie mezinárodní konkurenceschopnosti ČR. Autor M. Havrda.

rámcovou metodikou v rámci Institucí. Pro rozvoj Infrastruktury by bylo vhodné se zaměřit na (3) definici potřeb vzhledem k infrastruktuře v území a způsobům jejich nejefektivnějšího naplnění. Makroekonomické stabilitě by program OMEGA mohl přispět výzkumem (4) využití nástrojů behaviorální a "tradiční" ekonomie vzhledem k optimalizaci soustavy daní. Zdravotnictví dává příležitost pro výzkum (5) demografické změny a stárnutí populace včetně udržitelnosti sociální a zdravotní péče a léčebných postupů. Pro Vzdělanost si pak žádá výzkum (6) adaptability českého školství na dynamicky se měnící společensko-ekonomické prostředí. (7) zvýšení efektivity finančních trhů (a zejména potřeby zvýšit dostupnost kapitálu pro rozvoj podniků a jejich inovativních záměrů) a zaměření na (8) negativní dopady veřejné podpory některých finančních produktů (životní pojištění, stavební spoření) jsou tématy oblasti Finančních trhů. V oblasti zlepšování podnikatelského prostředí bylo účelné zaměřit výzkum na (9) identifikaci zbytečné administrativní zátěže a navržení cesty její minimalizace a (10) možnosti motivovat a podporovat firmy při přechodu na produkci s vyšší přidanou hodnotou. Pro samotné inovace může program OMEGA přispět oblasti podpory (11) netechnologických inovací , výzkumem zaměřeným na (12) efektivitu veřejné podpory prostředí VaV a na (13) výzkum zaměřený na posílení role veřejných zadavatelů při nákupech inovativních produktů (innovative public procurement, procurement of innovations).

I když v dnešním globalizovaném světě má stát v podmínkách malé otevřené ekonomiky jen limitované možnosti ovlivňovat konkurenceschopnost jednotlivých podniků, je z mezinárodních srovnání jednoznačně zřejmé, že právě oblasti, které stát přímo ovlivňuje či dokonce řídí (instituce, infrastruktura, školství, podpora výzkumu, atd.), mají klíčový (jak pozitivní, tak negativní) dopad na konkurenceschopnost národní ekonomiky jako celku.

Podpora a uplatnění netechnických inovací je důležitá i vzhledem k fungování samotných podniků. Je tedy vhodné implementovat širší pojetí podpory aplikovaného výzkumu v oblasti společenských a humanitních věd, než je dnes možné identifikovat v souvislosti s navrženými projekty Strategie mezinárodní konkurenceschopnosti.

Vzhledem k potřebě zajistit konkurenceschopnost (českých subjektů a potažmo ČR jako celku) jakožto významný dlouhodobý cíl země je nezbytné, aby došlo k nastavení struktury a procesů pro sledování a následné využití inovací nejen v oblastech technologií, ale především v oblastech řízení veřejné správy a realizace veřejných politik. Součástí výzkumu by také mělo být aktivní sledování nově implementovaných nástrojů zejména vzhledem k inovacím ve veřejném sektoru a sociálním inovacím ve státech, které vedou žebříčky mezinárodní konkurenceschopnosti.

Aplikovaný výzkum by mohl být zejména využit při hodnocení dopadů implementace navržených opatření. V souladu s principy evidence-based policy by tato hodnocení měla být prováděna jak pro regulatorní opatření (kde budou následně využity např. v rámci procesu RIA), ale i vzhledem k navrženým veřejně financovaným programům. Společenskovědní a humanitní výzkum by také mohl zásadně pomoci definovat konkrétní opatření a kroky při realizaci SMK. Dále by výzkum mohl být využit pro hledání nákladově- efektivních způsobů dosahování vytyčených cílů. V neposlední řadě je možné využít aplikovaný výzkum pro definice nejrůznějších metodik a souvisejících metrik (např. KPIs

veřejných služeb). Aplikovaný výzkum je možné využít pro evidence-based policy na centrální úrovni a zároveň i pro podporu rozvoje území na místní úrovni (specifické přístupy pro urbanizované oblasti i krajinu).

Kromě evidence-based policy je samozřejmě třeba podporovat aplikovaný výzkum, jehož výsledky je možné transformovat v inovace uplatnitelné přímo na trhu např. vzhledem k využití humanitních věd v kreativních odvětvích. Pro obě tyto oblasti je pak vhodné sledovat prostřednictvím aplikovaného společenskovědního a humanitního výzkumu trendy a jejich dopady na člověka a společnost.

Antropologické přístupy a přístupy typu design thinking jsou klíčové pro rozvoj nejen tzv. sociálních inovací v nejrůznějších oblastech (kromě Institucí se jedná především o Zdravotnictví, Vzdělání a Trh práce). Výzkum založený na těchto přístupech by mohl pomoci zkvalitnit a zefektivnit (tj. také zlevnit) poskytování veřejných služeb občanům i podnikatelům.

Konkrétní možnosti uplatnění společenskovědního a humanitního aplikovaného výzkumu vzhledem k podpoře realizace schválené Strategie mezinárodní konkurenceschopnosti je k nahlédnutí v příloze č. 6. Rešerše Strategie mezinárodní konkurenceschopnosti ČR.

1. Instituce

Celkově SMK přináší důležitý důraz na tzv. evidence-based policy. Jakékoliv veřejné intervence by měly být předmětem ex-ante a ex-post hodnocení. V této oblasti je nenahraditelná role aplikovaného společenskovědního výzkumu, a to zejména ve dvou oblastech. V rámci první se jedná o vytvoření kvalitních rámcových metodik, zejména vzhledem k hodnocení celospolečenských nákladů a užitků. V rámci druhé oblasti se jedná již o samotný výzkum (očekávaných) dopadů dané veřejné intervence v souladu s příslušnou rámcovou metodikou. Kvalita institucí má také přímou souvislost s dlouhodobým přetrváváním prostředí, které udržuje vhodné podmínky pro korupční jednání. Aplikovaný výzkum směrem k tomu, aby hodnocení veřejných výdajů bylo realizováno v souladu s metodami využívanými v soukromém sektoru (např. typu čistá současná hodnota) a sledování efektivity a výkonnosti např. prostřednictvím KPIs (key performace indicators) v jednotlivých oblastech, by mohl přispět ke změně současné situace. Antropologický a etnografický výzkum by mohl mít zásadní přínos pro to, aby poskytované veřejné služby byly maximálně ergonomické a současně se minimalizovala zbytečná administrativní zátěž.

1. Infrastruktura

Kvalita infrastruktury je jedním z klíčových předpokladů úspěšnosti ekonomiky a státu jako celku. SMK jasně poukazuje na potřebu koncepčního přístupu k plánování infrastruktury, z čeho vyplývá potřeba výzkumu s cílem definovat potřeby vzhledem k infrastruktuře v území a způsobům jejich nejefektivnějšího naplnění. Kromě oblastí výzkumu přímo souvisejících s SMK (viz níže) by bylo vhodné další výzkum zaměřit především na možnosti rozvoje veřejné a nemotorové dopravy. Další oblasti pro aplikovaný výzkum s potenciálním využitím pro aktualizaci SMK by pak mohly vycházet z celoevropské strategie Transport 2050.

2. Makroekonomická stabilita

V oblasti makroekonomické stability by těžiště podpůrného výzkumu mělo být zejména ve využití nástrojů behaviorální a "tradiční" ekonomie vzhledem k optimalizaci soustavy daní. Daňový systém by měl mít co nejmenší distorzní dopady a administrativní náklady. Potenciální změny a optimalizace je pak vhodné zkoumat "behaviorálně", tj. vzhledem k tomu, jak na danou změnu budou reagovat jednotlivý aktéři (např. vyhnutí se placení vyšší spotřební dani tak, že daná spotřeba je částečně přesunuta do sousedních zemí).

3. Zdravotnictví

České zdravotnictví se bude muset zásadně adaptovat na demografickou změnu související se stárnutím populace. Optimalizace dlouhodobé sociální a zdravotní péče (care) a zajištění kontinua péče je klíčovým předpokladem pro dlouhodobou finanční udržitelnost celého systému. Pro zajištění efektivity je pak třeba optimalizovat úhradové mechanismy s využitím přístupu DRG (diagnosis related groups) a metod testování nákladů vzhledem k užitkům - Health Technology Assessment s vazbou na QALY (Quality Adjusted Life Years). Pro další rozvoj je pak třeba lépe analyzovat dostupná data o nákladech a výstupech jednotlivých léčebných postupů a následně specifikovat referenční postupy v rámci disease management programů.

Antropologický výzkum by mohl přispět k přechod k tzv. patient-centered care, kdy jsou všechny služby soustředěny okolo daného pacienta a z jeho pohledu je „optimalizována cesta systémem". Behaviorální výzkum je pak klíčový pro jakékoliv pokusy posílit prevenci a motivovat ke zdravějšímu zdravotnímu stylu.

4. Vzdělanost

Kvalitní vzdělání je jedním z nejdůležitějších předpokladů konkurenceschopnosti. Aplikovaný výzkum může přispět k posílení adaptability českého školství na dynamicky se měnící společensko-ekonomické prostředí. Kromě konkrétních výzkumných aktivit přímo vyplývajících z SMK popsaných níže by aplikovaný výzkum vzhledem k dopadům na člověka a společnost mohl přinést cenná vodítka jakým směrem a jakým způsobem je třeba vzdělávací soustavu reformovat.

5. Trh práce

V oblasti trhu práce by se aplikovaný výzkum měl zaměřit především na vytvoření podmínek pro zajištění tzv. flexicurity, která zajišťuje vhodnou kombinaci flexibility pro zaměstnavatele (což podporuje jejich konkurenceschopnost) s efektivní ochranou zaměstnanců a účinnými opatřeními aktivní politiky zaměstnanosti. Výzkum by se také měl zaměřit na vyhodnocování pilotního ověření vzhledem k potenciálním legislativním změnám i nástrojům aktivní politiky zaměstnanosti. Oblast trhu práce je také vhodnou pro vytváření a ověřování sociálních inovací zejména vzhledem k novým přístupům k aktivní politice zaměstnanosti ale i v souvislosti s potřebou sladit rodinný život a pracovní kariéru.

6. Finanční trhy

Kromě výzkumu zaměřeného na zvýšení efektivity finančních trhů (a zejména potřeby zvýšit dostupnost kapitálu pro rozvoj podniků a jejich inovativních záměrů) by se výzkum v oblasti finančních trhů měl zaměřit na negativní dopady veřejné podpory některých finančních produktů (životní pojištění, stavební spoření). Předmětem takového výzkumu by měly být nejen tržní distorze, které jsou takto vytvářeny, ale především dopady na jednotlivce a způsoby jak zvýšit ochranu spotřebitelů. Behaviorální výzkum by pak mohl přispět k porozumění, jak se spotřebitelé ohledně různých produktů rozhodují a s cílem následně výsledky tohoto výzkumu využít pro zlepšení finanční gramotnosti.

7. Efektivnost trhu zboží a služeb a zkvalitňování charakteristik podnikání

V oblasti zlepšování podnikatelského prostředí by bylo účelné zaměřit výzkum na identifikaci zbytečné administrativní zátěže a navržení cesty její minimalizace. U každého typu administrativních povinností podnikatelů by mělo být testována její účelnost a náklady (na straně podnikatelských subjektů i státu) vzhledem očekávaným přínosům. Dalším výzkum by se pak mohl zaměřit (včetně pilotního ověřování) na možnosti motivovat a podporovat firmy při přechodu produkci s vyšší přidanou hodnotou.

8. Inovace

V oblasti podpory inovací je celá řada možností využití aplikovaného společenskovědního výzkumu pro netechnologické inovace, které by mohly být přímo uplatnitelné na trhu. Druhou specifickou skupinou výzkumné činnosti je pak výzkum zaměřený na efektivitu veřejné podpory VaV prosředí. Třetí oblastí je pak výzkum vzhledem k posílení role veřejných zadavatelů při nákupech inovativních produktů (innovative public procurement, procurement of innovations).

Aplikovaný společenskovědní a humanitní výzkum je nezbytný pro úspěšnou realizaci schválené Strategie mezinárodní konkurenceschopnosti ČR.

Výše uvedený výčet není samozřejmě vyčerpávající. Důraz byl kladen především na přímou podporu navržených konkrétních opatření (projektů) ve schválené Strategii mezinárodní konkurenceschopnosti. V souvislosti se SMK by bylo možné a zároveň účelné identifikovat další konkrétní výzkumné záměry a to mj. v oblasti humanitních věd. Současně bude třeba navržené záměry aktualizovat a to jak s postupem realizace samotné SMK, tak v souladu s její případnou aktualizací.

Podpora a uplatnění netechnických inovací je důležitá i vzhledem k fungování samotných podniků. Je tedy vhodné implementovat širší pojetí podpory aplikovaného výzkumu v oblasti společenských a humanitních věd, než je dnes možné identifikovat v souvislosti s navrženými projekty Strategie mezinárodní konkurenceschopnosti.

→ Otázka: Je tematické zaměření programu vhodné k podpoře tzv. kreativní ekonomiky, resp. kulturních a kreativních odvětví?[7]

Klíčová otázka

Je tematické zaměření programu vhodné k podpoře tzv. kreativní ekonomiky, resp. kulturních a kreativních odvětví?

Klíčové sdělení

Společenskovědní a humanitní výzkum je pro aktivaci a využití potenciálu kulturních a kreativních odvětví významný v 5 základních oblastech: (1) Vzdělávací systém, věda a výzkum (např. vzdělávání kreativního lidského kapitálu a systémy učení, systém distribuce produktů a služeb chráněných právy duševního vlastnictví apod.); (2) Ekonomický systém (etablování nových trhů a ekonomických příležitostí, výzkum pozitivních efektů přelévání a cross innovation plynoucí z kulturních a kreativních odvětví, zakládání podniků, management a leadership, změny světa práce, nové obchodní modely a hodnotové řetězce, optimalizace sběru a vyhodnocování statistických dat v kontextu aktérů kulturních a kreativních odvětví a jejich přínosů apod.); (3) Životní prostředí – prostředí pro život (udržitelné využívání tvrdých alokačních faktorů, urbánní rozvoj, využití kulturní infrastruktury pro retenci a alokaci obyvatel a pracovní síly, metody zvyšování kultury spolupráce a participace apod.); (4) Kulturní a informační veřejnost (kultura imanentní a její instrumentální hodnoty, estetika, identifikace a využití lokálních nemateriálních alokačních faktorů pro kreativní podnikání, výzkum řetězce kulturní a mediální produkce – distribuce – konzumace, kultura síťování a spolupráce, digitaliazce a online dimenze, reflexe sociálních médií a digitální společnosti apod.); (5) Veřejná politika, správa a samospráva (strategický leadrship, change management, daňový systém v kontextu nové ekonomiky, nové nápady a řešení lokálních i celospolečenských problémů, tvorba a hodnocení politik na základě empirických znalostí, legitimní systém pro využívání práv duševního vlastnictví (chráněné i veřejné), bezbariérový inovační ekosystém pro rozvoj kreativity apod.).

Program OMEGA je koncipován tak, že umožňuje návrhy jednotlivých témat samotnými výzkumnými týmy (foromou bottom up). Současné znění dílčích cílů programu dovoluje částečně výzkum ve čtyřech výše zmíněných oblastech (vyjma oblasti v Kulturní a informační veřejnosti).

V minulém století lze sledovat změnu ekonomického paradigmatu od dosažení maximální efektivity (fordovská ekonomika), přes získání konkurenční výhody kvalitním vzděláním, informacemi a novými technologiemi (znalostní ekonomika) až po nalezení inovativních produktů, služeb a prodejních modelů založených na kreativitě (kreativní ekonomika). Je to rozvíjející se koncept, který přidává ke znalostem a inovacím další strategický zdroj, totiž invenci a kreativitu.

Kreativní ekonomika leží na rozhraní mezi kulturou, ekonomikou, znalostmi, technologiemi a společností. Kreativní ekonomika vychází z rychlého rozvoje nových technologií a zaujímá stále větší prostor tradiční průmyslové výroby. Surovinou se stává představivost, schopnost tvořit a inovovat.

[7] Autor M. Kraus za přispění E. Žákové (IDU).

Význam kreativní ekonomiky pro národní hospodářství lze popsat prostřednictvím následujícího znázornění, kde jsou talent, znalosti a nadání vzdělaných a kreativních jedinců za pomoci vědeckých a kulturních vstupů transformovány do socio-ekonomických přínosů společnosti (srov. BAKHSHI a kol. 2008; POTTS 2007)

Obrázek 1: Význam kreativní ekonomiky a kultury pro inovace

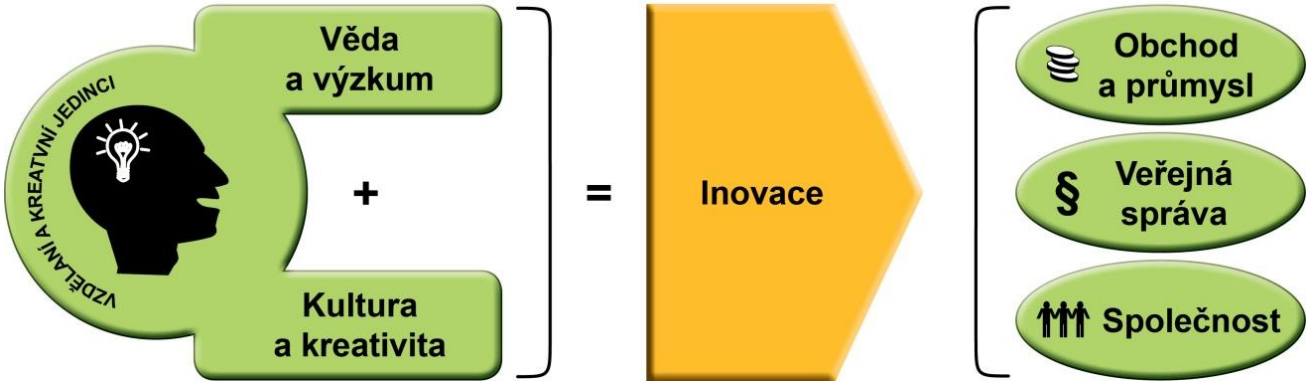

Zdroj: Hautamäki 2010, s. 17. vlastní zpracování

V rámci kreativní ekonomiky dochází k přečerpávání potenciálu kreativity do socio-ekonomického rozvoje společnosti v tzv. kulturních a kreativních odvětví, které tak fungují jako akcelerátor duševní činnosti, původnosti, imaginace, dovedností, talentu a kreativity. Tato odvětví mají potenciálem vytvářet bohatství a pracovní místa zejména prostřednictvím využití duševního vlastnictví. Generují nové i dosud neznámé pracovní pozice, produkty a služby a tím přispívají ke vzniku nových trhů. Do kulturních a kreativních průmyslů jsou řazeny činnosti (produkty a služby) tržní i činnosti netržní (neziskové a dotované z veřejných rozpočtů).

„Kulturní odvětví" jsou odvětví, která vytvářejí a šíří produkty nebo služby, které se v okamžiku svého vzniku vyznačují určitou povahou, zamýšleným využitím nebo účelem, a které jsou výrazem nebo prostředkem kulturních projevů, a to nezávisle na obchodní hodnotě, kterou mohou tyto produkty nebo služby mít. Řadíme sem produkty a služby určené ke konzumaci na místě (představení, koncert, výstav) i produkty a služby určené k masové reprodukci (film, zvuková nahrávka, kniha).

- **scénická umění: divadlo, hudba, tanec**
- **vizuální umění**
- **kulturní dědictví: hmotné a nehmotné**
- **umělecká řemesla**
- **film, DVD a video**
- **televize a rozhlas**

- **videohry a software**
- **nová média**
- **hudební průmysl**
- **knihy a tisk**

„kreativní odvětví“ jsou odvětví, která mají kulturní rozměr a používají kulturu jako vstupní hodnotu (zdroj inovace), ale jejich výstupní hodnota je především funkční.

- **architektura**
- **design**
- **reklama**

Definování a vymezení KKO není uzavřené. Je nutné si uvědomit, že se jedná o stále se vyvíjející oblast, v které se objevují stále nové služby a produkty.

Rešerše potvrzují, že tato odvětví generují nové i dosud neznámé pracovní pozice, produkty a služby a tím přispívají ke vzniku nových trhů. Pomocí efektů přelévání, synergických efektů, prolamování konvencí, tlakem na vznik nových technologií (ICT, software, aplikace, online prodejní kanály apod.) nebo tzv. cross innovation přispívají kreativní odvětví k rozvoji příbuzným i zcela vzdáleným průmyslovým odvětvím (Obrázek 2).

Obrázek 2: Kreativní ekonomika - matrix

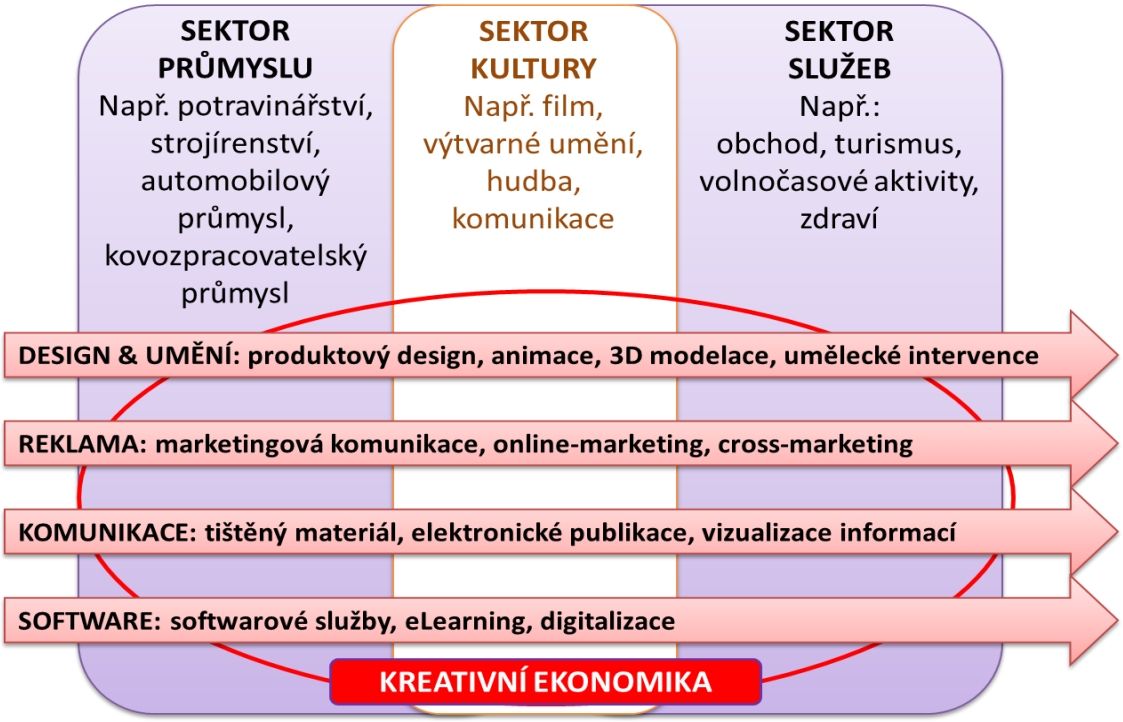

Zdroj: Development Strategy for Enterpreneurship in the Creative Industries Sektor for 2015. Finsko.

Výzkum podávaný společenskými a humanitními vědami může mít velký přínos pro rozvoj potřeb a proměn ve vzdělávání, rozvojem didaktických metod a pomůcek, metodami stimulace poptávky po inovacích (innovation pull), výzkumem v oblasti řešení dlouhodobé nezaměstnanosti, metodami rozvoje kreativity a dalších měkkých dovedností jakožto nových „strategických národních surovin", zviditelnění přínosu v rámci synergických efektů nebo spillover efektů optimalizací metodiky sběru a vyhodnocování statistických dat aj. Kreativní ekonomika těží ze synergie a cirkulace znalostí všech vědních oborů, jejichž prostřednictvím dochází k rozvoji jedince, společnosti, průmyslu a potažmo celé ekonomiky. K této cirkulaci a sdílení může velkou měrou přispět SHV.

SHV významným způsobem napomáhá vzniku proinovativního prostředí vytvořením podmínek pro vznik a transferu znalostí a technologií, sdílení informací a cirkulace poznatků – a to především v oblasti mezilidských vztahů, ICT a digitalizace a legislativy. Svým vlivem podporuje SHV prostředí, ve kterém společnost funguje a hospodaří, v tomto kontextu:

- Pomáhá vytvářet nové znalosti pro celospolečenské uplatnění
- Vychovává kvalifikovanou pracovní sílu s proinovačním a podnikatelským duchem
- Povzbuzuje porozumění ke kulturní rozmanitosti a identitě, která tvoří základ pro politické intervence a inovace ve veřejném sektoru

Specifické mechanismy, jako např. efekty přelévání (spillover effects), synergické efekty nebo cross-innovations, nejsou v oblasti KKO dosud dobře zdokumentovány a vyžadují tak další výzkum Howkins (2013) aktuálně nabízí několik dalších výzev, které dle něj patří mezi hlavní oblasti pozornosti pro rozvoj KKO: kultura (imanentní a instrumentální hodnoty), estetika, vzdělávání a učení, start-up, branding, management, oceňování, obchodní modely (hodnotové řetězce), sítě (systémy, ekologie), svět práce, software, digitalizace a on-line, práva duševního vlastnictví (chráněná i veřejná), urbánní rozvoj, daňový systém, veřejné statistiky (definice) a politika (více viz Howkins 2001 a 2013).

Tím je další rozvoj KKO kontinuálně odkázán na pokračující výzkum, a to především z oboru společenských a humanitních věd, resp. uměnověd.

Výsledky SHV napomáhají k rozvíjení znalostí a podněcují ke kreativnímu chování a podporují inovační kulturu a ochotu přijímat poznatky nové a usnadňovat spolupráci mezi státní a veřejnou sférou, univerzitami, podnikatelským sektorem a spotřebiteli.

SHV může napomoci propojení všech aktérů inovačního systému a podpořit mezi nimi sblížení, důvěru, a nasazení, a to např. odhalením a překonáním psychologických bariér v rámci různých inovačních a komunikačních kultur, rozšiřování (diseminace) výsledků výzkumu odborné veřejnosti i formou dostupnou široké veřejnosti (digitalizace, grafika, výtvarné umění, pop-média, sociální média aj.) nebo výzkumem legislativních bariér (IPR) aj. SHV přispívají transferu a šíření znalostí a technologií např. vyhodnocováním a přípravě podpůrných instrumentů, optimalizací sběru a vyhodnocení statistických dat, návrhy legislativních změn, stimulací výzkumných aktivit v rámci vědeckých oborů pro širší socioekonomické dopady, propojováním poskytovatelů, zprostředkovatelů a odběratelů technologií, minimalizováním informačních asymetrií jakožto bariér na trhu aj.

Jedním z nejvýznamnějších faktorů utváření prostředí a porozumění tomuto prostředí jsou obory související s navrhováním (krajinným urbánním/územně plánovacím, architektonickým, konstrukčním, designérským) jakožto předpokladu vědomé správy prostředí. Toto prostředí je schopné řešit zásadní kolize, které nastávají v souvislosti s prudce nastupujícími inovacemi technologickými, krajinnými či sociálními (kolize mezi přírodně krajinným a urbánním, kolize mezi kulturním dědictvím a novou architekturou a urbanismem). Druhy kolizí zásadně proměňují a ovlivňují kvalitu přírodně-krajinného, urbánního a architektonického prostředí s významnými dopady na kvalitu života, ekonomickou výkonnost a sociální soudržnost. Tím se kvalita prostředí stává důležitým alokačním a retenčním faktorem lidského kapitálu.

Jako rámec pro pochopení rozsahu společenských a humanitních věd a jejich vlivu na socio-ekonomického prostředí a inovace byl využit koncept tzv. modelu pětišroubovice (Quintuple Helix Model) (CARAYANNIS & CAMPBELL 2010). Model vychází z teorie znalostních modelů, přičemž tradiční model *triple helix* (ETZKOWITZ & LEYDESDORFF 2012), skládající se ze sféry veřejných politik a správy, sféry Vzdělávacího systému a VaV a z Ekonomické sféry, rozšiřuje o sféru Životního prostředí a sféru Kulturní a informační veřejnosti.

Tento model (Obrázek 3) znázorňuje každou sféru jako poskytovatele znalostí a kompetencí pro ostatní sféry (výstupy SHV) a zároveň jako uživatele znalostí a kompetencí ze sfér ostatních (vstupy SHV). Výstupy každé ze sfér jsou vyvrhovány do pomyslného společného pemza znalostí a kompetencí, které jsou sdíleny s ostatními sférami a cirkulují podél elipsovitého orbitu. Odtud jsou pak „gravitační silou“ každé sféry (tedy jejími specifickými potřebami) vtáhnuty a využity pro další rozvoj specifického kapitálu každé ze sfér[8].

[8] Definice sfér a příklady jednotlivých cirkulací vycházejí ze závěrů kulatých stolů a z připomínek zástupců segmentů RUV a z dalších rešerší odborné literatury.

Obrázek 3: Quintuple Helix Model a cirkulace znalostí SHV

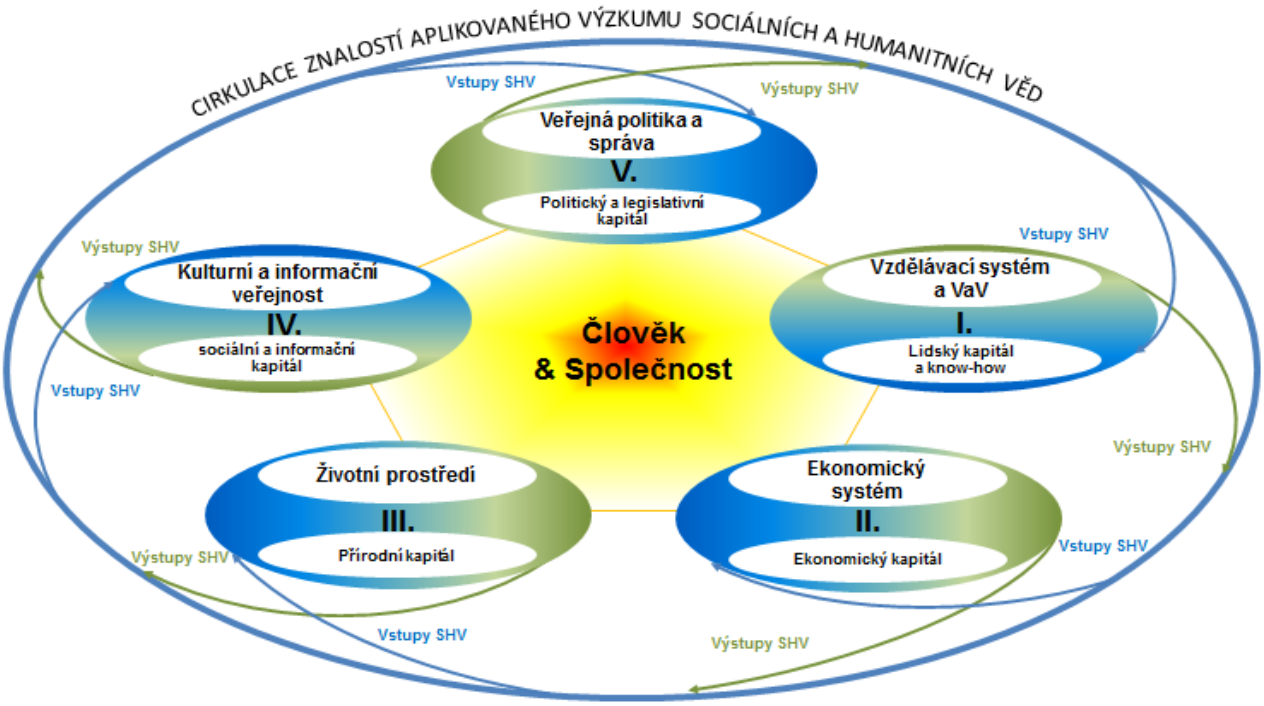

Zdroj: CARAYANNIS & CAMPBELL 2010, vlastní adaptace M. Kraus

I. VZDĚLÁVACÍ SYSTÉM A VaV

Je první sférou obsahující celoživotní vzdělávání (předškolní, střední, univerzitní a další vzdělávání), vědu a výzkum. Vzniká zde lidský kapitál a know how, který rozšiřuje a předává znalosti (výuka & základní výzkum) a uplatňuje výsledky výzkumu v praxi (aplikovaný výzkum – inovace).

- *Sféra si od SHV žádá na vstupu:* Potřeby ekonomiky pro vzdělávání lidských zdrojů, definice potřeb pro VaV, poznatky k tvorbě vzdělávacích programů, rozvoj didaktických metod a pomůcek, programy celoživotního vzdělávání, podmínky pro podchycení a rozvoj uměleckého talentu a estetické vnímavosti aj.
- *Sféra díky SHV poskytuje na výstupu:* vzdělaný lidský kapitál, výsledky vědy, výzkumu a vývoje, využívání duševního vlastnictví, utváření a rozvíjení kvalitního prostředí pro život vzděláváním (to jest poznáváním a porozuměním) krajinnému, urbánnímu a architektonickému prostředí, uvědomováním si důsledků lidských činností (technologických, hospodářských, sociálních a dalších inovací), spoluvytváření a vnímání estetiky veřejného prostoru aj.

II. EKONOMICKÝ SYSTÉM

Druhý subsystém se skládá zejména z průmyslu, a ze sektoru služeb (včetně finančních). Tato sféra v sobě koncentruje ekonomický kapitál (podniky, strojní vybavení, produkty, technologie, peněžní kapitál aj.).

- *Sféra si od SHV žádá na vstupu:* rozvinuté znalosti a kreativitu jako strategické zdroje nové ekonomiky, měkkou i tvrdou infrastrukturu, lidský kapitál, podnikatelský duch, nové technologie a know-how, vytváření krajinných, urbánních a architektonických předpokladů pro socio-ekonomický rozvoj aj.
- *Sféra díky SHV poskytuje na výstupu:* ekonomické využití znalostí a kreativity jako strategických zdrojů nové ekonomiky, nové trhy a ekonomické příležitosti, nové metody prodeje a organizace, nové obchodní modely, nové technologie včetně ICT a inovace pro socio-ekonomický rozvoj, definice potřeb pro státní intervence aj.

III. ŽIVOTNÍ PROSTŘEDÍ

Třetí subsystém je životní prostředí – tedy fyzické prostředí pro život – a představuje kapitál přírodně-krajinný, jako jsou přírodní zdroje, živá i neživá příroda, kulturní krajina lidská sídla, architektonická zástavba aj.

- *Sféra si od SHV žádá na vstupu:* Legislativní rámec pro „Land-Use Governance“, ochranu životního prostředí, rozvíjení možností pro příznivé změny urbánního a architektonického prostředí s podporou šetrného využívání zdrojů a respektabilního životního slohu, možnosi příznivých změn spotřebního chování obyvatel, ekodesign, vstupy pro rozvoj inteligentních a soudržných lidských sídel, rozvoj komunálního života prostřednictvím kulturních a uměleckých programů aj.
- *Sféra díky SHV poskytuje na výstupu:* Možnosti využití tvrdých alokačních faktorů a infrastruktury pro udržitelný rozvoj, využití polohové renty, reflexe využívání přírodních zdrojů, dostupnost, kvalitní komunální život včetně dostupných uměleckých a kulturních služeb, přírodní alokační a retenční prvky aj.

IV. KULTURNÍ A INFORMAČNÍ VEŘEJNOST

Čtvrtý subsystém kombinuje dvě formy kapitálu: jedním je kulturní kapitál ve formě např. tradic, hodnot, kulturního dědictví (paměť krajinného, urbánního a architektonického prostředí), kultury spolupráce aj.; druhým je kapitál ve formě informací (též mediální kapitál) ve formě sociálních médií, médií pro pozemní a terestrické vysílání (radio, tv), tisk aj.

- *Sféra si od SHV žádá na vstupu:* Způsoby a podmínky pro využívání kulturních a kreativních zdrojů pro rozvoj komunity, regionu a ekonomiky, zachovalé hodnoty

přírodně-krajinné, urbánní a architektonické, překonávání sociálně-patologických jevů, metody pro lokální kulturní vzdělávání, udržitelný sociální/důchodový systém aj.

- *Sféra díky SHV poskytuje na výstupu:* Měkké alokační faktory a infrastruktura pro další využití, sociální média a digitální společnost, neopakovatelné hodnoty a identita pro strategické využití, kulturní a mediální produkce – distribuce – konzumace, výzvy pro krajinářské, urbanistické a architektonické řešení, zdravý a udržitelný životní styl, nová kvalita života, kulturní alokační a retenční prvky, demografické údaje aj.

V. VEŘEJNÁ POLITIKA A SPRÁVA

Pátým subsystémem je veřejná politika a správa. Její význam spočívá ve formulaci vůle společnosti na demokratickém základě pro strategické směřování země včetně definice politik, organizace k dosažeí jejich cílů a administrace. Tím je tvořen politický a legislativní kapitál země (zákony, politiky, plány, vyhlášky, systémy veřejné správy aj.)

- *Sféra si od SHV žádá na vstupu:* data k evidence-based policy, SWOT analýzy, názory, podněty k územnímu a prostorovému plánování, zpětnou vazbu pro potřeby člověka a společnosti, demografické údaje, sociální výzvy, vyhodnocení veřejných intervencí a regulace aj.
- *Sféra díky SHV poskytuje na výstupu:* empiricky vyhodnocené politiky, zákony a regulace; strategický leadrship, legitimní právní systém, legitimní systém pro využívání práv duševního vlastnictví, nové nápady a řešení lokálních i celospolečenských problémů, udržitelný sociální/důchodový systém, inovativní a participativní systémy státní a lokální správy, sníženou administrativní zátěž aj.

Model Quintuple Helix podtrhuje význam SHV v podpoře kultury komunikace a spolupráce, cirkulace znalostí a sdílení dat, interakce a transferu technologií pro udržitelný rozvoj a konkurenceschopnost země. Quintuple Helix Model je interdisciplinární a transdisciplinární současně: komplexnost této struktury vyžaduje vedle společenských a humanitních věd neustálé zapojení celého spektra vědeckých disciplín – od přírodních věd po technické obory. Tímto modelem bylo docíleno vizualizace holistického přístupu k pochopení přínosu společenských a humanitních věd pro společnost.

3.2.2 DÍLČÍ OTÁZKA 2: Může program OMEGA lépe aktivovat inovační potenciál společenských a humanitních věd?

→ **Otázka: Jaké vědní disciplíny mohou být zapojeny do řešení projektů společenských a humanitních věd dle CEP?**[9]

Klíčová otázka

Jaké vědní disciplíny mohou být zapojeny do řešení projektů společenských a humanitních věd dle CEP?

Klíčové sdělení

Současná CEP nerozlišuje mezi společenskovědními obory a obory humanitních věd. Rešerše přinášejí poznatky k definici jednotlivých skupin oborů „společenských věd“ typu „A“, které se dají rozdělit až na 55 dílčích disciplín společenských a humanitních věd, resp. uměnověd.

Potřeba rešerše toho, jaké obory jsou oslovovány programem OMEGA k výzkumným činnostem a jaké obory společenských a humanitních věd se do inovačních aktivit nezapojují, vzešla ze závěrů skupinových diskusí (kulatých stolů). K identifikaci oborů společenských a humanitních věd bylo využito klasifikace Centrální evidence projektů (CEP), Frascatiho manuálu i závěry kulatých stolů.

Tabulka 1: CEP - Skupiny oborů společenských věd typu A

	SKUPINY OBORŮ SpolečenskÝCH VĚD - typ „A“
CEP	**OBOR**
AA	Filozofie a náboženství
AB	Dějiny
AC	Archeologie, antropologie, etnologie
AD	Politologie a politické vědy
AE	Řízení, správa a administrativa
AF	Dokumentace, knihovnictví, práce s informacemi
AG	Právní vědy
AH	Ekonomie
AI	Jazykověda
AJ	Písemnictví, mas-media, audiovize
AK	Sport a aktivity volného času
AL	Umění, architektura, kulturní dědictví

[9] Autor M. Kraus

AM	Pedagogika a školství
AN	Psychologie
AO	Sociologie, demografie
AP	Městské, oblastní a dopravní plánování
AQ	Bezpečnost a ochrana zdraví, člověk - stroj

Protože skupiny oborů typu A – společenské vědy obsahují i vědy humanitní, bylo pro přehlednost přistoupeno k jejich vyčlenění a tím ke zviditelnění. K tomuto posloužila příloha Frascatiho manuálu z roku 2007 *Revised Field of Science and Technology (FOS) Classification in the Frascati Manual* [10].

Ten byl využit i k definici jednotlivých kódů CEP a tím i k vyjmenování jejich dílčích disciplín. Ke složení jednotlivých kódů CEP pomohly i závěry kulatých stolů. Návrh členění společenských a humanitních věd je k nahlédnutí v tabulce níže (Tabulka 1).

Tabulka 2: Obory společenských a humanitních věd – CEP „A“

SPOLEČENSKÉ VĚDY		HUMANITNÍ VĚDY	
CEP	**Dílčí disciplíny**	**CEP**	**Dílčí disciplíny**
AD	Politologie a politické vědy	AA	Filosofie
AE	Organizace a řízení		Etika
	Veřejná správa a administrativa		Filosofie vědy a techniky
AF	Dokumentace a knihovnictví		Kulturologie
	Práce s informacemi		Religionistika
	Žurnalistika		Teologie
AG	Právo	AB	Dějiny
	Legislativa		Historie vědy a techniky
	Právní sociologie	AC	Archeologie
	Penologie (výkon trestu)		Antropologie
AH	Ekonomie		Etnologie
	Ekonometrie	AI	Jazykověda
	Obchod a management	AJ	Písemnictví
AM	Pedagogika		Média a sociokulturní komunikace

[10] Revised Field of Science and Technology (FOS) Classification in the Frascati Manual. Online: http://www.oecd.org/science/inno/38235147.pdf

	Didaktika		Audiovize (RUV)
AN	Psychologie	AK	Sport a aktivity volného času
	Behaviorální psychologie	AL	Architektura
	Speciální psychologie (včetně terapie)		Územní plánování
AO	Sociologie		Tvorba krajiny
	Demografie		Folkloristika
	Sociální výzvy 21. stol.		Kulturní dědictví
AP	Urbanistika		Umění - Design (RUV)
	Dopravní plánování/mobilita		Umění - Hudba, Hudební věda (RUV)
	Ekonomická geografie		Umění - Literatura (RUV)
	Kulturní geografie		Umění - Scénická umění (RUV)
	Sociální geografie		Umění - Výtvarné umění (RUV)
	Krajinná geografie	O	Ostatní disciplíny humanitních věd[1]
	Životní prostředí - sociální aspekty		
AQ	Bezp. a ochrana zdraví, člověk – stroj		
O	Ostatní disciplíny společenských věd[1]		

Zdroj: CEP, Frascatiho manuál, vlastní znázornění
Pozn.: [1] = Nejmenovné dílčí disciplíny společenských nebo humanitních věd

→ Otázka: Jaká je zahraniční dobrá praxe v čerpání inovačního potenciálu společenských a humanitních věd?[11]

Klíčová otázka

Jaká je zahraniční dobrá praxe v čerpání inovačního potenciálu společenských a humanitních věd?

Klíčová odpověď

Mnoho států zaměřených na rozvoj inovací podporuje výzkum na základě cíle daného výzkumu a ne na základě charakteristiky výzkumu (mezioborový, technický, humanitní, společenskovědní, aplikovaný, ne-aplikovaný, atp.). Veřejná podpora je tak poskytována projektům, které se snaží řešit konkrétní společenský problém (jsou zaměřené na cíl), a to bez omezení ohledně aplikovatelnosti, oboru nebo interdisciplinarity.

Společným prvkem zahraničních dobrých praxí je trend k problémově orientovanému výzkumu. Veřejná podpora je tak poskytována projektům, které se snaží řešit konkrétní společenský problém,

[11] Více viz Příloha č. 10. Podpora aplikovaného společenskovědního a humanitního výzkumu: Dobrá zahraniční praxe

a to bez omezení ohledně aplikovatelnosti či oboru. Moderní zaměření na inovační kapacitu státu je v podstatě zaměření na řešení problémů pomocí dobrého problémově orientovaného výzkumu.

První závěr je možné potvrdit pouze do jisté míry. Mezioborovost výzkumných projektů je v mnoha státech zajištěna důrazem na inovativnost a podporu inovací. Termín inovace je poměrně nekonkrétní a často diskutabilní, ale jeden charakter inovací je nepopiratelný - inovace jsou goal oriented (snaží se mít pozitivní dopad na společnost či konkurenceschopnost ekonomiky). Mnoho států zaměřených na rozvoj inovací tedy podporuje výzkum na základě cíle daného výzkumu a ne na základě charakteristiky výzkumu (mezioborový, technický, humanitní, společenskovědní, aplikovaný, ne-aplikovaný, atp.). Řada studovaných programů financuje mezioborový výzkum, i když podpora mezioborového výzkumu není jejich hlavní prioritou. Kupříkladu rakouské federální ministerstvo pro vědu, výzkum a ekonomii má jako jeden ze svých cílů podporovat turismus (jakkoli jen bude nejlepší) a pro úspěšnou podporu turismu je nutný humanitní aspekt (právě kultura je to, proč mnoho lidí přijíždí do Rakouska), technický aspekt (jak toto kulturní dědictví zachovat), i ekonomický aspekt (jak tento potenciál monetizovat). Nedá se tedy říct, že zaměření na mezioborovost je prioritou jako takovou. Mezioborovost je však často důsledek více a více "goal oriented research" a realita je taková, že mezioborový výzkum je mnohdy nepostradatelný pro dosažení některých cílů (jako například podporu turismu v Rakousku).

3.2.3 DÍLČÍ OTÁZKA 3: Může program OMEGA lépe přispívat k realizaci národních a resortních strategických dokumentů?

→ Otázka: Jakým způsobem může program OMEGA přispět k realizaci národních a resortních strategických dokumentů?[12]

Klíčová otázka

Jak může program OMEGA přispět k realizaci národních a resortních strategických dokumentů?

Klíčové sdělení

Program OMEGA může přispět k realizaci priorit 36 národních a resortních strategických dokumentů prostřednictvím naplňování cílů VaVaI z NPOV, ke kterým jednotlivé priority národních a resortních strategických dokumentů směřují.

Rešerše identifikuje 36 vybraných národních a resortních strategií k cílům VaVaI z NPOV. Výběr většiny politik a strategií byl konzultován se zástupci resortů buď písemně nebo při konání kulatých stolů v roce 2014. Aby byla rešerše všeobecně platná, byly vybrány všechny cíle VaVaI z NPOV bez

[12] Viz Příloha č. 7. Navázání priorit národních a resortních strategií na cíle VaVaI z NPOV

ohledu na přípustnost jejich naplňování v programech TAČR. (V rešerši se tedy objevují i cíle VaVaI z NPOV z páté a šesté priority – zdravotnický a bezpečnostní výzkum, které lze ovšem operací v souboru Microsoft Excel vyřadit.) Rešerši tak lze pro její komplexnost využít nejen pro úpravu programu OMEGA (případně BETA), ale pro všeobecné potřeby přehledu inovačního ekosystému země.

Program OMEGA může prostřednictvím podpory výzkumu podávaného společenskými a humanitními vědami přispět k naplňování priorit, které jsou formulovány v těchto národních a resortních strategických dokumentech:

1) Akční plán pro biomasu v ČR 2012–2020
2) Akční plán rozvoje inteligentních dopravních systémů (ITS) v ČR do roku 2020
3) Aktualizace Státní kulturní politiky na léta 2013–2014 s výhledem na roky 2015–2020
4) Bezpečnostní strategie ČR
5) Dlouhodobý záměr vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy ČR 2011–2015
6) Dopravní politika ČR pro období 2014–2020 s výhledem do roku 2050
7) Exportní strategie ČR pro období 2012 až 2020
8) Koncepce bydlení České republiky do roku 2020
9) Koncepce podpory malých a středních podnikatelů 2014–2020
10) Koncepce prevence a řešení problematiky bezdomovectví v ČR do roku 2020
11) Koncepce veřejné dopravy
12) Koncepce zahraniční politiky ČR
13) Koncepce zahraniční rozvojové spolupráce
14) Koncepce zahraniční rozvojové spolupráce ČR 2010–2017
15) Národní akční plán podporující pozitivní stárnutí pro období let 2013–2017
16) Národní inovační strategie ČR 2012–2020
17) Národní koncepce podpory rodin s dětmi (2008)
18) Národní politika bezpečnosti a ochrany zdraví při práci České republiky
19) Národní strategie bezpečnosti silničního provozu 2011–2020
20) Národní strategický plán rozvoje venkova 2007–2013
21) Obranná strategie ČR (2012)
22) Politika ochrany klimatu ČR 2009–2020

23) Politika územního rozvoje ČR (2008)

24) Státní energetická koncepce ČR 2010–2030

25) Státní politika v elektronických komunikacích – Digitální Česko v. 2.0 – Cesta k digitální ekonomice

26) Státní politika životního prostředí ČR 2012–2020

27) Státní program ochrany přírody a krajiny ČR 2009–2020

28) Strategie celoživotního učení ČR 2007–2015

29) Strategie ochrany biologické rozmanitosti ČR

30) Strategie realizace Smart Administration 2007–2015 (Efektivní veřejná správa a přátelské veřejné služby)

31) Strategie regionálního rozvoje ČR 2014–2020

32) Strategie sociálního začleňování 2014–2020

33) Strategický rámec udržitelného rozvoje ČR

34) Surovinová politika v oblasti nerostných surovin a jejich zdrojů

35) Vládní strategie pro rovnost žen a mužů v České republice na léta 2014–2020

36) Zdraví 21 – Dlouhodobý program zlepšování zdravotního stavu obyvatelstva ČR

Rešerše tohoto pemza strategií mohla být provedena za využití jednotícího prvku, ke kterému by jednotlivé priority mohly směřovat. Tímto jednotícím prvkem jsou formulace cílů VaVaI z NPOV. Podrobné rešerše každé politiky lze najít v příloze č. 7. Navázání priorit národních a resortních strategií na cíle VaVaI z NPOV.

3.2.4 DÍLČÍ OTÁZKA 4: Může program OMEGA lépe přispívat k naplňování cílů VaVaI z NPOV?

→ **Otázka: Jaké cíle VaVaV z NPOV pro své naplnění vyžadují výzkum podávaný společenskými a humanitními vědami?**[13]

Klíčová otázka

Jaké cíle VaVaV z NPOV pro své naplnění vyžadují výzkum podávaný společenskými a humanitními vědami?

Klíčové sdělení

Bylo identifikováno na 122 cílů VaVaI z NPOV (z celkových 170) ze všech Priorit NPOV, k jejichž naplnění mohou přispět společenské a humanitní obory. Priorita 4 Sociální a kulturní výzvy je spolunaplňována programem NAKI, resp. NAKI II, což pro program OMEGA znamená buď vyloučení podpory cílů VaVaI z podoblasti 4.3.2. Národní, regionální a lokální identita a tradice a 4.3.3. Hmotné a nehmotné kulturní dědictví nebo jejich komplementární naplňování oběma programy s vyloučením duplicitního financování výzkumných projektů.

Zjištění, v jaké konkrétní cíle VaVaI se mohou v kontextu programu OMEGA vyskytovat a v jaké hojnosti, je opřeno o rešerše v rámci třech pilířů:

1) VÝSKYT DLE ZÁVĚRŮ KULATÝCH STOLŮ

První pilíř je tvořen návrhy na výzkumnou agendu plynoucí z kulatých stolů a jejich přiřazení k cílům VaVaI z NPOV

2) VÝSKYT DLE PRIORIT RESORTŮ

Druhý je založen na zevrubné rešerši národních a resortních strategických dokumentu a přiřazením jejich priorit k cílům VaVaI z NPOV

3) VÝSKYT DLE SMK

Třetí pilíř předkládá priority Strategie mezinárodní konkurenceschopnosti, které přiřazuje k cílům VaVaI z NPOV

NPOV se dělí do 6 prioritních oblastí:

1. Konkurenceschopná ekonomika založená na znalostech;
2. Udržitelnost energetiky a materiálových zdrojů;
3. Prostředí pro kvalitní život;
4. Sociální a kulturní výzvy;
5. Zdravá populace a
6. Bezpečná společnost.

[13] Autoři: M. Kraus a M. Hájek

Tyto prioritní oblasti přinášejí 78 podoblastí s celkovým počtem 170 konkrétních cílů VaVaI.

Aplikovaný výzkum společenských a humanitních věd je v České republice podporován dvěma programy: programem OMEGA v platném znění a programem na podporu aplikovaného výzkumu a vývoje národní a kulturní identity NAKI II v gesci Ministerstva kultury. Program NAKI II naplňuje cíle VaVaI z podoblasti 4.3.2. Národní, regionální a lokální identita a tradice a 4.3.3. Hmotné a nehmotné kulturní dědictví. Cíle VaVaI, které se vyskytují v těchto podoblastech, nebudou – vzhledem k omezeným zdrojům státního rozpočtu na podporu výzkumu a vývoje a pro efektivnější alokaci prostředků na účelovou podporu – programem OMEGA naplňovány. Zaměření programu OMEGA tak musí zůstat zcela komplementární k programu NAKI II Ministerstva kultury České republiky a oba dva tyto programy budou společně pokrývat celou oblast aplikovaného společenskovědního a humanitního výzkumu a vývoje reagujícího na potřeby společnosti, v souladu s NPOV zejména na společenský a hospodářský rozvoj České republiky.

Vzhledem k tomu, že aplikovaný výzkum podávaný společenskými a humanitními vědami je dle této analýzy zapotřebí pro naplňování až 55 podoblastí definovaných NPOV, a s ohledem na to, že komplementárním programem NAKI II jsou naplňovány podoblasti dvě, lze se domnívat, že podpora bude mít pozitivní dopad na vykonávané činnosti VaVaI podávané společenskými a humanitními vědami v rámci 53 podoblastí. Z rešerší dále vyplývá, že program OMEGA může akceptovat až 122 cílů VaVaI v souladu s NPOV, v rámci kterých bude reflektovat společenskovědní a humanitní aspekty.

Priority a podoblasti NPOV	Výskyt dle kulatých stolů	Výskyt dle resortních priorit	Výskyt dle SMK
I. Konkurenceschopná ekonomika založená na znalostech			
1.1 GPTs pro inovace procesů, produktů a služeb	X	X	X
2.1 Úspornost, efektivita a adaptabilita		X	X
2.2 Užitné vlastnosti produktů a služeb		X	X
3.1 Bezpečnost a spolehlivost produktů a služeb	X	X	X
4.1 Identifikace nových příležitostí konkurenční výhody	X	X	X
II. Udržitelnost energetiky a materiálových zdrojů			
1.1 Obnovitelné zdroje energie		X	X
1.2 Jaderné zdroje			X
1.3 Fosilní zdroje energie			X
1.4 Elektrické sítě včetně akumulace energie		X	X
1.5 Výroba a distribuce tepla/chladu, včetně kogenerace a trigenerace		X	X
1.6 Energie v dopravě		X	X
1.7 Systémový rozvoj energetiky ČR v kontextu rozvoje energetiky EU		X	X
2.1 Snižování energetické náročnosti hospodářství	X	X	X
2.2 Nové technologie a postupy s potenciálním využitím v energetice			X
3.1 Pokročilé materiály		X	X
III. Prostředí pro kvalitní život			
1.1 Biodiverzita	X	X	
1.2 Voda	X	X	
1.3 Půda		X	
1.4 Ovzduší	X	X	X
1.5 Nerostné zdroje a vlivy těžby na životní prostředí		X	
2.1 Metody mitigace a adaptace na globální a lokální změny	X	X	X
2.2 Biogeochemické cykly dusíku a fosforu			
2.3 Nebezpečné látky v životním prostředí	X	X	X
3.1 Zelená infrastruktura – stabilní struktura krajiny	X	X	X
3.2 Zemědělství a lesnictví	X	X	
3.3 Urbanizmus a inteligentní lidská sídla	X	X	X

4.1 Technologie, techniky a materiály přátelské k životnímu prostředí		X	X
4.2 Biotechnologie, materiálově, energeticky a emisně efektivní technologie, výrobky a služby		X	
4.3 Minimalizace tvorby odpadů a jejich znovuvyužití		X	X
4.4 Odstraňování nebezpečných látek – starých škod z životního prostředí			
4.5 Minimalizace rizik z chemických látek			
5.1 Spotřební vzorce obyvatelstva	X	X	X
5.2 Nástroje environmentálně příznivého růstu	X	X	X
IV. Sociální a kulturní výzvy			
1.1 Demografické stárnutí, rodinná politika	X	X	X
1.2 Marginalizace a integrace sociálně znevýhodněných skupin	X	X	X
1.3 Sociální nerovnosti, soudržnost společnosti a sociální stát	X	X	X
1.4 Migrace, mobilita a teritoriální soudržnost	X	X	X
2.1 Občan, stát, společnost	X	X	X
2.2 Veřejné politiky a správa	X	X	X
3.1 Proměny hodnotových struktur a etika	X		X
3.2 Národní, regionální a lokální identita a tradice			X*
3.3 Hmotné a nehmotné kulturní dědictví		X*	
3.4 Religiozita	X		
4.1 Výchova, vzdělání, celoživotní učení	X	X	X
4.2 Trh práce a politika zaměstnanosti	X	X	X
4.3 Ochrana a podpora lidského zdraví	X	X	
5.1 Možnosti a podmínky rozvoje výzkumu, vývoje a inovací	X	X	X
5.2 Adaptabilita člověka a společnosti na nové technologie	X		X
V. Zdravá populace			
1.1 Metabolické a endokrinní choroby			
1.2 Nemoci oběhové soustavy			
1.3 Nádorová onemocnění			
1.4 Nervová a psychická onemocnění	X		
1.5 Onemocnění pohybového aparátu a zánětlivá a imunologická onemocnění			
1.6 Infekce			

2.1 In vitro diagnostika			
2.2 Nízkomolekulární léčiva			
2.3 Biologická léčiva včetně vakcín			
2.4 Drug delivery systémy			
2.5 Genová, buněčná terapie a tkáňové náhrady			
2.6 Vývoj nových lékařských přístrojů a			
2.6 Vývoj nových lékařských přístrojů a zařízení			
2.7 Inovativní chirurgické postupy včetně transplantace			
3.1 Metabolické a endokrinní choroby			
3.2 Nemoci oběhové soustavy			
3.3 Nádorová onemocnění			
3.4 Nervová a psychická onemocnění			
3.5 Nemoci pohybového aparátu a zánětlivá a imunologická onemocnění			
3.6. Závislosti	X		
3.7 Infekce			
VI. Bezpečná společnost			
1.1 Ochrana obyvatelstva	X	X	X
1.2 Ochrana před kriminalitou, extremismem a terorismem	X		X
2.1 Ochrana, odolnost a obnova kritických infrastruktur		X	X
2.2 Komunikace a vazby mezi kritickými infrastrukturami			
3.1 Rozvoj bezpečnostní politiky státu a bezpečnostního systému ČR		X	
3.2 Hodnocení hrozeb a rizik, tvorba a rozvíjení scénářů, postupů a opatření		X	
3.3 Systémy analýzy, prevence, odezvy a obnovy		X	
3.4 Legislativní a právní problémy		X	
4.1 Rozvoj schopností ozbrojených sil			

3.3 Výstupy k Efektivitě programu

3.3.1 DÍLČÍ OTÁZKA 6: Je metoda výběru projektů efektivní?

→ OTÁZKA: Jaká kritéria hodnocení návrhů výzkumných projektů jsou užívána v zahraničí?[14]

Klíčová otázka

Jaká kritéria hodnocení návrhů výzkumných projektů jsou užívána v zahraničí?

Klíčové sdělení

V návrhu projektu je nutné dbát na způsob uplatnění a šíření výstupu projektu. V zásadě je nutné evaluovat návrhy projektů co do (1) potřebnosti projektu; (2) proveditelnost výzkumného záměru v rámci projektového managementu, (3) složení výzkumného týmu (a to i s ohledem na zvyšování kompetencí mladých výzkumných pracovníků či studentů a doktorandů); (4) přiměřenost nákladů vůči proveditelnosti výzkumného záměru; (5) garance aplikovatelnosti výstupů projektu vyjádřená v letter of intet od aplikačního garanta a (6) úplný a proveditelný implementační plán výstupů projektu pro maximalizaci jeho dopadů.

Jako společná kritéria pro všechny typy návrhů projektů, které mohou řešit společenskovědní nebo humanitní téma, bylo identifikováno šest bodově hodnocených kritérií. Obsah jednotlivých kritérií musí být vždy přizpůsoben jednotlivým prioritním oblastem dle zaměření a typu žádoucích projektů. Bylo proto navrženo uvádět do programu pouze společná kritéria všem prioritním oblastem s dovětkem, že bližší specifikace bude oznámena při vypsání veřejné soutěže.

1. **POTŘEBNOST: Potřebnost výzkumného projektu**

Tato oblast hodnocení dokládá míru potřebnosti aplikovaného výzkumu nebo experimentálního vývoje podávaný společenskými a humanitními vědami - či v kombinaci s přírodními a technickými obory. Bude hodnoceno do jaké míry výzkumný záměr může přispět k naplnění programu, tedy ke „zvyšování kvality života obyvatel a konkurenceschopnosti České republiky prostřednictvím podpory vyváženého rozvoje společnosti, krajiny a podpory inovačního potenciálu ekonomiky a státní správy“.

OTÁZKA: Jak vysoká je potřebnost výzkumného záměru pro naplnění programu OMEGA?

Návrh projektu by měl přinést odpovědi např. na tyto otázky:

- Do jaké míry byly předložené rešerše podobných podstat výzkumných záměrů zevrubné a dokládají tyto rešerše hluboký přehled o podobných výzkumných aktivitách, a to

[14] Autor M. Kraus na základě výstupů skupinových diskusí a rešerší

i v mezinárodním kontextu? (včetně vymezení podstaty výsledku dílčího projektu vůči projektům a grantům řešených v rámci jiného projektu, grantového projektu nebo výzkumného záměru)

- Do jaké míry je výzkumný záměr vhodný k tomu, aby využíval výsledků předcházejícího výzkumu ve společenských a humanitních vědách? Pokud ano, do jaké míry navazuje výzkumný záměr na předchozí výsledky výzkumu a jak je zužitkovává? Pokud ne, do jaké míry bylo prokázáno, že pro maximalizaci výsledků a dopadů výzkumného záměru je nutné začít s výzkumem „na zelené louce"?
- Do jaké míry přináší zamýšlený výzkum či vývoj inovativní a originální řešení? (na základě literatury, příkladů dobrých praxí, názorů nestranných odborníků – peer review apod.)
- Do jaké míry bylo doloženo, že je vhodné podstatu zamýšleného výzkumu či vývoje řešit za pomocí subvencí z národních zdrojů? (tzn. není zjevné, že podstata výzkumného záměru by mohla být řešena mimo subvenci z národních zdrojů?)
- Jaký je poměr mezi potřebností výzkumného záměru a cílovou skupinou?

2. APLIKAČNÍ GARANT: Uplatnitelnost výzkumného záměru

Tato oblast hodnocení dokládá míru uplatnitelnosti výstupů projektu v praxi např. v podobě následné studie proveditelnosti či letter of intent možného odběratele výstupu projektu. Aplikační garant má zásadní roli v přemýšlení o proveditelnosti a aplikovatelnosti výstupů projektu. Hraje zásadní roli jako partner projektu např. v raném přemýšlení o výzkumném záměru, při provádění společné rešerše domácí i zahraniční, mapování výzkumného tématu, plánování návrhu projektu, při jeho provádění popř. přizpůsobování záměru projektu tak, aby výstup byl aplikovatelný. Představuje potenciální uživatele výsledků výzkumu či jejich vzorek a dle povahy výzkumného záměru se může do samotného provádění výzkumu v jakékoliv jeho fázi zapojit.

OTÁZKA: Do jaké míry je podloženo, že výzkumný záměr najde uplatnění v praxi?

Kritérium by mělo přinést odpověď na otázku:

- Existují v rámci soukromého sektoru potenciální příjemci/uživatelé výstupů výzkumu? O koho se jedná? Jaké jsou jejich reakce na předkládaný projekt?
- Existují v rámci veřejného sektoru či sektoru služeb potenciální příjemci/uživatelé výstupů výzkumu (např. resorty, školy, zdravotnická zařízení, muzea, galerie, nadace)? O koho se jedná? Jaké jsou jejich reakce na předkládaný projekt?
- Existují tvůrci mezinárodních, národních či lokálních politik, kteří by z výzkumu mohli mít prospěch? O koho se jedná? Jaké jsou jejich reakce na předkládaný projekt?
- Existují skupiny profesí (např. právní profese, architekti, politici, úředníci, sociální pracovníci, projektanti, archiváři, designéři, tvůrčí a výkonní umělci, učitelé aj.), kteří by z výzkumu mohli mít prospěch?

- Existují další příjemci/uživatelé výstupů výzkumu v rámci širší veřejnosti?
- Existují nestranní odborníci, kteří by mohli poskytnout názor na výzkumný záměr? (Peer review projektu)
- Považují identifikovaní potenciální uživatelé výstupy zamýšleného výzkumu za potřebné a uplatnitelné?
- Do jaké míry je pravděpodobné, že výstupy a výsledky projektu budou vysoce ceněny a hojně využívány, a to jak ve vědecké obci, tak v aplikační sféře, kde mohou něco změnit?
- Do jaké míry byla prokázána poptávka po výstupech plánovaného projektu? Do jaké míry může projekt přispět k naplnění programu?

3. LIDÉ: Složení výzkumného týmu

Tato oblast hodnocení přináší odpověď na otázku, zda je výzkumný záměr proveditelný co do lidského kapitálu a jak projekt přispěje k rozvoji nových výzkumných kapacit.

Kritérium by mělo přinést odpověď na otázku:

OTÁZKA: Do jaké míry je složení výzkumného týmu vyvážené a jak zajišťuje úspěšné dokončení výzkumného záměru?

Kritérium by mělo přinést odpověď na otázku:

- Jsou dosažené zkušenosti výzkumných pracovníků relevantní vzhledem k jejich stanovené roli v projektu? (např. výsledky jejich stěžejní fáze kariéry, evidence dosavadních přínosů k předmětu výzkumu, výzkumné zprávy, odborné praxe, veřejné diskuse, veřejné politiky, produkty a služby, rozvoj talentů, zkušeností v oblasti spolupráce s aplikační sférou, atd.)
- Do jaké míry je vyváženost projektového týmu přiměřená (z hlediska počtu odsloužených let, odbornosti aj., ale i posouzení toho, do jaké míry je v návrhu projektu dána příležitost pro méně zkušeným výzkumným pracovníkům (doktorandi, studenti, praktikanti aj.)

4. PROVEDITELNOST: Kvalita návrhu projektu a managementu

Tato oblast posuzuje proveditelnost projektového managementu pro úspěšné ukončení výzkumného záměru.

Kritérium by mělo přinést odpověď na otázku:

OTÁZKA: Do jaké míry je návrh projektu proveditelný co do zvolené metodologie a projektového managementu ve vztahu k očekávaným výstupům a identifikovaným potřebám?

Návrh projektu by měl přinést odpovědi např. na tyto otázky:

- Je navržený management schopný projekt řídit vzhledem k rozsahu projektu?
- Jak vysoká je pravděpodobnost efektivního a včasného dosažení výzkumných cílů?
- Do jaké míry je zvolený teoretický přístup anebo zvolená metoda pro dosažení výzkumného záměru vhodná?
- Do jaké míry je časový plán návrhu projektu přiměřený a realistický?
- Do jaké míry je plán prováděných výzkumných či vývojových aktivit včetně předpokládaných požadavků na externí dodavatele proveditelný?
- Do jaké míry jsou možná rizika při projektovém managementu identifikována a do jaké míry byla prokázána schopnost tyto rizika překonat či se jim vyhnout?
- Jaké jsou požadavky na koordinaci a jak kvalitní jsou navržené nástroje řízení projektu?

5. FINANCE: Přiměřenost nákladů výzkumného projektu

Tato oblast hodnocení umožní posouzení přiměřenosti nákladů výzkumného záměru co do zvolené výzkumné metody, náročnosti, prostorového rozsahu, externích dodavatelů aj. pro úspěšné dokončení projektu.

Kritérium by mělo přinést odpověď na otázku:

OTÁZKA: Je požadovaná podpora z programu OMEGA přiměřená výzkumnému záměru?

Kritérium by mělo přinést odpověď na otázku:

- Do jaké míry je požadovaný rozpočet přiměřený a náklady odůvodněné?
- Do jaké míry je zajištěna finanční podpora z jiných zdrojů (pokud je relevantní)?
- Do jaké míry je pravděpodobné, že význam a kvalita výsledku výzkumu bude představovat hodnotu v porovnání s penězi, které jsou požadovány (value for money)?
- Do jaké míry je spoluúčast dalšího uchazeče přiměřená?

6. DOPADY PROJEKTU: Diseminace výstupů a maximalizace dopadů

Tato oblast hodnocení prezentuje způsob šíření výstupů výzkumného záměru a kvalitu diseminačního plánu pro maximalizaci dopadů. Kritérium dokládá, do jaké míry je realizační tým motivován výstupy výzkumu šířit a maximalizovat tak jeho odpady. Výjimečně může být cílem výzkumného záměru i zpoplatnění přístupu k jeho výstupům (ať už v elektronické či jiné formě), i v tomto případě se doporučuje zvážit, do jaké míry lze výstupy projektů využít pro společenskovědní, humanitní či uměleckou komunitu a pro další zainteresované strany z řad aplikační sféry.

OTÁZKA: Do jaké míry zaručuje implementační plán šíření a praktické uplatnění výstupů projektu s cílem maximalizace dopadů?

Kritérium by mělo přinést odpověď např. na otázku:

- Do jaké míry je implementační plán úplný a proveditelný?
- Jaký dopad je očekáván a v jaké oblasti socio-ekonomického/-kulturního života?
- Je způsob metriky/sledování dopadů projektu vhodný?
- Existuje implementační tým a jaké jsou jeho kapacity?
- Je implementační strategie věrohodná a udržitelná? Obsahuje milníky, finanční plán, rozdělení odpovědnosti; finanční plán pro implementaci/udržitelnost výsledku výzkumu v praxi;
- Do jaké míry jsou možná rizika pro rozšiřování výstupu projektu identifikována a do jaké míry byla prokázána schopnost tato rizika překonat či se jim vyhnout pro maximalizaci dopadů?
- Obsahuje implementační plán diseminační aktivity (transfer znalostí) směrem jak k výzkumné komunitě, tak k aplikační sféře, a do jaké míry jsou tyto aktivity proveditelné a úplné? Např.:
    - Dokládá implementační plán to, zda je plán transferu výstupu projektu proveditelný? Je tento fakt vhodně zapracován do implementačního plánu?
    - Jsou výstupy projektu dokumentovány a zaznamenávány tak, aby umožnily šíření výsledků výzkumu k co nejširšímu publiku?
    - Do jaké míry bylo doloženo, že rozsah segmentu aplikační sféry společenských a humanitních věd, který může být výstupy výzkumu zasažen, je dostatečně identifikován?
    - Jsou metody šíření účelné a vhodné – a do jaké míry?
    - Jaký potencionální externí efekt bude mít výstup výzkumného záměru ve výzkumné komunitě společenských a humanitních věd? Jakým způsobem projekt rozšířil know-how ve výzkumné komunitě? Jakým způsobem lze na základě zamýšleného výzkumu využít stávající vědeckou infrastrukturu?
    - Je zamýšlený plán transferu znalostí, tzn. efektivní šíření znalostí vzešlé z výzkumného projektu (je-li možné), výměna znalostí a jejich uplatnění v rámci anebo mimo vědecké komunity věrohodný a do jaké míry?
    - Obsahuje implementační plán školení a mentoring o průběhu projektu nebo o výstupech projektu poskytovaný studentům, post/doktorandům a dalším kvalifikovaným pracovníkům?

3.3.2 DÍLČÍ OTÁZKA 8: Jsou množství a typy uznávaných výsledků vyhovující?

→ **Otázka: Jaké výstupy jsou typické pro aplikovaný výzkum společenských a humanitních věd v zahraničí?**[15]

Klíčová otázka

Jaké výstupy jsou typické pro aplikovaný výzkum společenských a humanitních věd v zahraničí?

Klíčové sdělení

Podpora společenskovědního výzkumu v zahraničí se soustředí na problémově orientovaný výzkum a klíčovým aspektem je definice cílů výzkumů, ne jeho výstupů/výsledků. Striktní rozdělení na aplikovaný a ne-aplikovaný výzkum, které je obvyklé v přírodních a technických vědách, je ve společenských vědách často kontraproduktivní, neboť nový vzhled nebo prohloubení poznání daného jevu, může mít praktický a pozitivní dopad na socio-ekonomickou realitu.

Nejpodstatnějším závěrem rešerše z roku 2008 je to, že podpora společenskovědního výzkumu se začíná soustředit na problémově orientovaný výzkum a klíčovým aspektem je definice cílů výzkumů, ne jeho výstupů/výsledků. V této souvislosti získává na významu to, kdo tyto cíle definuje. Rovněž by měli být zahrnuti i ti, kteří budou výstupy výzkumu používat, aby byla tvořena vazba mezi výsledky výzkumu a použití těchto výsledků. Tento trend také do jisté míry opodstatňuje ne příliš striktní a mnohdy úplně chybějící rozdělení mezi aplikovaným a základním společenskovědním výzkumem. Často právě nový vzhled nebo prohloubení poznání daného jevu, může mít praktický dopad v závislosti na tom, co firmy či jiní aktéři potřebují. Tedy striktní rozdělení na aplikovaný a ne-aplikovaný výzkum, které je obvyklé v přírodních a technických vědách je ve společenských vědách často kontraproduktivní (aplikovaný výzkum jako výzkum který aplikuje existující teorie a poznání za dosažením určitého konkrétního produktu nebo odpovědi a ne-aplikovaný výzkum jako výzkum, který rozšiřuje poznání a mnohdy nemá konkrétní cíl).

- **P (Patent)**

Je doporučeno zařadit výsledek typu P jako uznávaný výsledek výzkumných projektů společenských a humanitních věd. Jako příklad patentu může sloužit multidisciplinární projekt řešící vznik patentované výtvarné hmoty se specifickými vlastnostmi využitelné i ve stavebnictví nebo vnitřním designu budov. Dalším příkladem mohou být řešení ergonomického charakteru ve zdravotnictví (léčebné a pečovatelské příslušenství reflektující jak potřeby pacienta, tak šetřujícího personálu apod.).

[15] Viz Příloha č. 10. Podpora aplikovaného společenskovědního a humanitního výzkumu: Dobrá zahraniční praxe

3.3.3 DÍLČÍ OTÁZKA 10: Je možné zvýšit aplikovatelnost výstupů a maximalizaci dopadů?

→ **Otázka: Jaká je zahraniční dobrá praxe v podpoře dopadů výzkumných projektů společenských a humanitních výzev?**[16]

Klíčová otázka

Jaká je zahraniční dobrá praxe v podpoře dopadů výzkumných projektů společenských a humanitních výzev?

Klíčové sdělení

Mezi zahraniční dobrou praxi patří zapojení různých zájmových stran do přípravného procesu podpůrných programů, čímž je podporována společenská objednávka výzkumu. Financování výzkumné infrastruktury probíhá velmi často pomocí tzv. Roadmap. Významné jsou i aktivity v oblasti popularizace výzkumu, ať už se jedná o popularizaci ve smyslu interakce se širokou veřejností nebo o popularizaci ve smyslu mezinárodně se zviditelnit a vytvářet atraktivnější prostředí pro nejrůznější spolupráci. Vytváření atraktivního prostředí pro výzkumné pracovníky a školení mladého talentu je stále rostoucí prioritou a to zvláště v zemích, které se snaží stát se tzv. "innovation leader". Dalšími častými infrastrukturními prioritami je digitalizace služeb, databázi trojrozměrných digitálních modelů historických artefaktů (např. ve výzkumných muzeích Leibnitzovy společnosti v Německu) nebo artefaktů, digitalizace a unifikace databází (i virtuálních) využitelných pro výzkum, evaluace výzkumu a jeho dopadu a spolupráce mezi vládou, univerzitami, výzkumnými institucemi a soukromými firmami. Další možností je pořádání festivalů nebo veletrhů za účelem podpory vztahu mezi výzkumnými týmy nebo mezi výzkumem a praxí, nebo a ne-akademickou veřejností.

Na základě rešerše lze zjistit zahraniční dobrou praxi, kdy samotnými poskytovateli podpory a jinými organizacemi, které vytvářejí podklady pro strategické dokumenty a zapojují do přípravného procesu různé zájmové strany. To můžeme vidět i například v Kanadě (Federation for the Humanities and Social Sciences), Austrálii (Australian Research Council nebo Innovative Research Universities) nebo Norsku (Research Council of Norway). Příprava podkladů je tedy často jedna z funkcí hlavních vládních institucí pro podporu výzkumu, ale v mnoha zemích existují i další důležitá menší a nezávislá centra či uskupení, která reprezentují určité zájmové strany a vytváří a publikují podklady pro strategické dokumenty.

Popularizace výzkumu je stále jedna z velkých priorit mnoha strategií, ať už se jedná o popularizaci ve smyslu interakce se širokou veřejností nebo o popularizaci ve smyslu mezinárodně se zviditelnit a vytvářet atraktivnější prostředí pro nejrůznější spolupráci. Vytváření atraktivního prostředí pro výzkumné pracovníky a školení mladého talentu je stále rostoucí prioritou a to zvláště v zemích, které

[16] Viz Příloha č. 10. Podpora aplikovaného společenskovědního a humanitního výzkumu: Dobrá zahraniční praxe

se snaží stát se tzv. "innovation leader". Dalšími častými infrastrukturními prioritami je digitalizace služeb, digitalizace a unifikace databází využitelných pro výzkum, evaluace výzkumu a jeho dopadu a spolupráce mezi vládou, univerzitami, výzkumnými institucemi a soukromými firmami.

Jako příklady podpory dopadů výzkumných projektů společenských a humanitních věd lze uvést tyto následující aktivity:

Konkrétní projekty (infrastrukturní):

- John R. Evans Leaders Fund je fond pod kanadským fondem pro inovace, který podporuje mnoho konkrétních menších infrastruktur jako například tvorba různých laboratoří a databází. V oblasti sociálních věd se například jedná o databázi patologického hráčství, nebo o laboratoř zaměřenou na sociální media.
- HuNI je Astralská virtuální laboratoř a databáze, která unifikuje 28 různých australských databází pro humanitní výzkum a také poskytuje online rozhraní pro porovnávání výsledků a spolupráci několika výzkumných týmů.
- Financování výzkumné infrastruktury pomocí tzv. Roadmap pro výzkumnou infrastrukturu je běžné ve všech zkoumaných zemích (pro členské státy EU viz ESFRI; pro Kanadu a Austrálii).
- Kanadský Canadian Research Data Center Network je projekt, který poskytuje přístup k databázím v šesti kanadských univerzitách a snaží se také o vzdělávání výzkumných pracovníků.
- Australský Humanities Networked Infrastructure poskytuje ne jenom zjednodušený přístup do všech hlavních databází, ale také nástroje pro virtuální spolupráci mezi výzkumnými týmy.
- Německý projekt Cultural Heritage Digitization vytváří databázi trojrozměrných digitálních modelů historických artefaktů a tím mimo jiné usnadňuje výzkumným pracovníkům přístup k daným artefaktům.
- Britský Museum, Galleries and Collections Fund poskytuje podporu výzkumným muzeím, která nemohou být financována pouze jednou univerzitou. Německá výzkumná muzea Leibnizovi společnosti, která se věnují humanitním oborům, jsou celkem tři, včetně Germanisches Nationalmuseum, které je největším německým kulturním muzeem a má nejobsáhlejší knihovnu.

Tvorba podkladů pro politiku výzkumu (obecně):

- Kanadský projekt Big Thinking je organizován Federací pro humanitní a společenské vědy (Federation for the Humanities and Social Sciences) a tento projekt dává výzkumným pracovníkům prostor přednést svoje závěry (relevantní pro tvorbu veřejné politiky) kanadské vládě. V rámci tohoto projektu byly v loňském roce prezentovány například výzkumy o šikaně, společném bydlení a manželství, svobodě na internetu a práci a vývoji. Všechny tyto prezentace jsou potencionálním podkladem pro veřejnou politiku. Tento příklad je specifický

tím, že vláda nezadává akademickým pracovníkům výzkum, ale nechá akademické pracovníky přednést svůj názor (podpořený výzkumem) bez tematického omezení.

UK:

V UK nadále fungují festivaly sociálních věd zmíněné v rešerši z roku 2008. ESRC publikoval evaluaci dopadu festivalu sociálních věd 2012. Podle tohoto výzkumu pro většinu zúčastněných institucí vytvořil tento festival možnost pro zkoumání vztahu mezi výzkumem a praxí a ne-akademickou veřejností. Podobné akce popularizující výzkum organizuje i AHRC, jako například Creative Economy Showcase Event (možnost pro firmy poskytující inovativní produkty a řešení je prezentovat jak široké veřejnosti tak ostatním výzkumným pracovníkům).

Německo:

BMBF i v současnosti prezentuje své výzkumy na různých veletrzích jako například Hannover Messe. Projekt Roky na téma vědy také úspěšně pokračuje a každý rok má nové zaměření. V roce 2014 se jedná například o "Digitální společnost", což oblast se silným společenskovědním elementem.

Finsko:

Některé programy zaměřené na popularizaci výzkumu se zachovaly, jako například Týden vědy, který naposledy proběhl v roce 2013 v muzeu v Tampere se zaměřením na přírodní vědy a výzkum v oblasti inženýrství. Je však možné konstatovat, že Finská strategie je více zaměřená na evaluaci než popularizaci vědy a výzkumu; Program Science in Society, který dříve pořádal akce pro popularizaci výzkumu je nyní zaměřen právě na evaluaci výzkumu.

3.4 Shrnutí kapitoly

K posouzení relevance programu přispívají výstupy rešerší především těmito poznatky:

Tematické zaměření zahraničních programů obdobných programu OMEGA je většinou mezioborové a zaměřené na inovace. Podporovaných témat je mnoho a zaměřují se jak na projekty účelové, tak infrastrukturní. Společným prvkem zahraničních dobrých praxí je trend k problémově orientovanému výzkumu. Veřejná podpora je tak poskytována projektům, které se snaží řešit konkrétní společenský problém, a to bez omezení ohledně aplikovatelnosti či oboru.

Program OMEGA – i s ohledem na minimalizaci duplicit s OPZ – může fenoménu **sociálních inovací** přispět zaměřením na projekty zabývající se **podporou prostředí, které poskytuje vhodné podmínky pro podporu sociálních inovacích**, a to v jejich celém „životním cyklu“, prostředí, které umožňuje sdílení informací, multidisciplinární řešení problémů vycházející z poptávky (potřeby) a umožňuje a motivuje aktivní zapojení občanů do řešených problémů. Významné pro sociální inovace

jsou schopnost rozpoznání fází životního cyklu sociální inovace a podporou evaluace sociálních inovací prostřednictvím tzv. policy experimentation.

Společenskovědní a humanitní výzkum je **nezbytný pro úspěšnou realizaci schválené Strategie mezinárodní konkurenceschopnosti ČR**. Vzhledem k potřebě zajistit konkurenceschopnost (českých subjektů a potažmo ČR jako celku) jakožto významný dlouhodobý cíl země je nezbytné, aby došlo k nastavení struktury a procesů pro sledování a následné využití inovací nejen v oblastech technologií, ale především v oblastech řízení veřejné správy a realizace veřejných politik. Součástí výzkumu by také mělo být aktivní sledování nově implementovaných nástrojů zejména vzhledem k inovacím ve veřejném sektoru a sociálním inovacím ve státech, které vedou žebříčky mezinárodní konkurenceschopnosti.

Kulturní a kreativní odvětví, resp. kreativní ekonomika jsou založeny na aktivaci a využívání původní tvorby a znalostí, nadání, invence a kreativity jako strategických surovin. Produkty mohou být velmi často chráněny právy duševního vlastnictví (copyright, ochranné známky, patenty). Tím napomáhají k překlenutí od postindustriálního věku ke věku inovací.

Společenské a humanitní vědy mohou sehrát **klíčovou roli při tvorbě prostředí** (tzv. kreativní ekosystém), ve kterém mohou být nové strategické suroviny v podobě kulturních vstupů, kreativity a duševního vlastnictví aktivovány, a které umožňuje jejich přečerpání a využití ke konkurenceschopnosti a ke zvýšení kvality života.

Současná klasifikace CEP nerozlišuje mezi společenskovědními obory a obory humanitních věd. Rešerše přinášejí poznatky k definici jednotlivých skupin oborů společenských věd typu „A“, které se dají rozdělit až na **55 dílčích disciplín společenských a humanitních věd, resp. uměnověd**. Nicméně veřejná podpora je poskytována projektům, které se snaží řešit konkrétní společenský problém (jsou zaměřené na cíl), a to bez omezení ohledně aplikovatelnosti, oboru nebo interdisciplinarity.

Program OMEGA může přispět k **realizaci priorit 36 národních a resortních strategických dokumentů** prostřednictvím naplňování cílů VaVaI z NPOV, ke kterým jednotlivé priority národních a resortních strategických dokumentů směřují. Bylo identifikováno na **122 cílů VaVaI z NPOV (z celkových 170) ze všech Priorit NPOV**, k jejichž naplnění mohou přispět společenské a humanitní obory. Priorita 4 Sociální a kulturní výzvy je spolunaplňována programem NAKI, resp. NAKI II, což pro program OMEGA znamená buď vyloučení podpory cílů VaVaI z podoblasti 4.3.2. Národní, regionální a lokální identita a tradice a 4.3.3. Hmotné a nehmotné kulturní dědictví nebo jejich komplementární naplňování oběma programy.

K posouzení efektivity programu přispěly rešerše těmito poznáními: **Návrh projektu** musí reflektovat téma, rozsah a typ výzkumného projektu, je proto vhodné vyhlašovat veřejné soutěže tematicky ucelené nebo naformulovat obecná kritéria hodnocení vhodná pro všechny typy návrhů projektů společenských a humanitních věd. V návrhu projektu je nutné **dbát na způsob uplatnění a šíření výstupu projektu**. Podpora společenskovědního výzkumu v zahraničí se soustředí na **problémově orientovaný výzkum a klíčovým aspektem je definice cílů výzkumů**, ne jeho výstupů/výsledků.

Striktní rozdělení na **aplikovaný a ne-aplikovaný výzkum je často kontraproduktivní**, neboť nový vzhled nebo prohloubení poznání daného jevu, může mít praktický a pozitivní dopad na socio-ekonomickou realitu.

Mezi zahraniční dobrou praxi patří **zapojení různých zájmových stran do přípravného procesu** podpůrných programů, čímž je podporována společenská objednávka výzkumu. Významné jsou i aktivity v oblasti **popularizace výzkumu**, ať už se jedná o popularizaci ve smyslu interakce se širokou veřejností nebo o popularizaci ve smyslu mezinárodně se zviditelnit a vytvářet atraktivnější prostředí pro nejrůznější spolupráci. Vytváření atraktivního **prostředí pro výzkumné pracovníky** a školení mladého talentu je stále rostoucí prioritou a to zvláště v zemích, které se snaží stát se tzv. "innovation leader". Dalšími častými infrastrukturními prioritami je **digitalizace služeb, databázi trojrozměrných modelů** historických artefaktů (např. ve výzkumných muzeích Leibnitzovy společnosti v Německu) nebo artefaktů, digitalizace a unifikace databází (i virtuálních) využitelných pro výzkum, **evaluace výzkumu** a jeho dopadu a spolupráce mezi vládou, univerzitami, výzkumnými institucemi a soukromými firmami. Další možností je **pořádání festivalů nebo veletrhů** za účelem podpory vztahu mezi výzkumnými týmy nebo mezi výzkumem a praxí, nebo a ne-akademickou veřejností.